UNIVERSAL LIBRARY
OU_204483
UNIVERSAL LIBRARY

రౌడీ

(సాంఘిక నాటకము.)

కర్త:

భావకవి జి. గోపాల్ గారు

కాళహస్తి తమ్మారావు అండ్ సన్సు,

ప్రింటర్సు, పబ్లిషర్సు, అండు బుక్సెల్లర్సు, రాజమండ్రి.

1945

శ్రీ రాజేశ్వరీ ప్రెస్'

ప్రకటన.

—:o:—

యీ నాటకము తొలికూర్పు వై. బాబురావు 'రాయలసీమ రౌడి' యని ప్రకటించెను. తరువాత యీ నాటకపు హక్కును మాకమ్మినారు. నాటకమంతా చదవగా రాయలసీమ అనుపదం మాకనవసరముగాను రాయలసీమకు యీ రౌడీని ఆపాదించుట మాకు నచ్చక ఆ పదముతీసి 'రౌడి' యని మాత్రముంచి ప్రకటించితిమి. సర్వహక్కులను మాకు చెందియున్నవి గాన ముద్రించుట, ప్రదర్శించుట, స్క్రీన్ జేయుట, రికార్డు నిచ్చుట వగైరా మా యనుమతి లేనిదే యెవ్వరు చేయరాదు జేసిన మా నష్టమునకు బాధ్యులగుదురు

ఇట్లు కాపీరైటు హక్కుదారు,
కె. తిమ్మారావు అండు సన్సు,
రాజమండ్రి.

కాపీరైట్ రిజిష్టరు.

వెల 1—4—0.

కథాసంగ్రహము.

దామోదరుడను యువకుడు గొప్పకులమున జన్మించినవాడు. ఇతడు బొంబాయి కాలేజీయందు బి. ఏ. చదువుచు నొకదినమున టెన్నీసు పందెమున రెండువేల రూప్యములు పోగొట్టుకొని తనకు విద్యపై యిష్టము లేదని కాలేజీ విద్యార్థుల కెఱింగించి తన నివాసస్థలమయిన నెల్లూరునకు వచ్చెను. కాని యతని జననీ జనకులు యతని నభిమతమునకు సమ్మతింపకుండుటచే మరల బొంబాయికి వచ్చెను.

అచట విద్యను మాని రౌడీగా తిరుగుచు మూర్తిసింగుభార్యను మీనాక్షిని ప్రేమించుట. ఒక దినమున దామోదరుడు మీనాక్షి గృహమున నామె పెనిమిటి లేనివేళ నిర్భీతిగా ప్రవేశించుట. ప్రవేశించి ప్రియురాలయిన మీనాక్షితో సంభాషించుచుండగా మూర్తిసింగు గృహమున ప్రవేశించి దామోదరుని దూషించుట. అప్పు డతికోపముచే మూర్తిసింగును దామోదరుడు పిస్తోలుతో కాల్చివేసి, ప్రియురాలితో కర్నూలు చేరుట.

అచట కొలదిదినములు వారుండినపిదప దుర్గారావను స్నేహితుడొక బళ్ళారి బాలికయయిన లలితయొక్క చిత్రపటమును దామోదరునికి చూపించుట. అంతట దామోదరుడా లలనామణిని పరిణయమాడ నిశ్చయించెను. కాని యీ సంగతి దుర్గారావునకు తెలుపకుండెను. దుర్గారావు నీతిపరుడయినందున తన మనోయిష్టము లలితను వివాహమాడెదనని జెప్ప నిష్క్రమించెను.

అంతట దామోదరుడా కాంతాశిరోమణిపై ప్రేమ యత్యధికమై యుండుటచే మీనాక్షిపై భ్రాంతి లేకుండెను. ఆమె కడు ప్రశాంతముగా దామోదరుని ప్రశ్నించెను. కాని యతడు లలితను వివాహ

మాటాడదనని జెప్పి పయనమగుటకు సంసిద్ధుడాయెను అంతట మీనాక్షి శోకమును భరింపలేక తనకట్టి చెమ్మ త్రోవ కలిగినందులకు దామోదరుని దూషించెను. అప్పుడతడు మారుపలుకక ఏ ప్రేమువలదని చెప్పి బళ్ళారికి ప్రయాణమాయెను.

అనంతరమా యువతి తనకట్టి దుఃఖము కలిగెనని ఆత్మహత్యకై ప్రయత్నింప కౌశికుడను యోగివలన ఈమె ధన్యతగాంచుట బళ్ళారియందు లలిత జననీజనకులామెను దుర్గారావునకిచ్చి వివాహమునర్ప ప్రయత్నించిరి. కాని ఆమె దాని సమ్మతింపక దామోదరుని చేపట్టెదనని జెప్పుట. అంతట వారొక ముహూర్తమున నామెను బంధించి దుర్గారావునకు కళ్యాణముచేయ సంసిద్ధులై యుండువేళ దామోదరుడట ప్రవేశించి తన పిస్తోలుచే వారిని బెదరించి లలితను జేకొని నిష్క్రమించుట. జననీ జనకులా పరితాపమును భరింపలేక కౌశికాశ్రమమందు దైవభజనకై నిష్క్రమించుట

దామోదరుడా సతీతిలకమునుగూడి తనకుగల మధుసేవాదుర్వ్యసనమును దినదినమునకు హెచ్చించుచుండి తా నొకనాడు లలిత యొక్క యాభరణములను గైకొని విక్రయించి క్రయధనమును రాజలక్ష్మియను వేశ్య కొసంగుట అంతట లలిత నగలుపోయెనని దుఃఖించి దామోదరుని దూలనాడుట వారిరువురు కలహించుకొని ప్రేమవలదని జెప్పి దామోదరుడు వేశ్యగృహమున కరుగుట. వేశ్యయగు రాజలక్ష్మి యీతనిని మరికొంతధనమునకై ప్రార్థింప, దామోదరుడు తన చేత ధనము లేదనుట అంతట వేశ్య తన యింటనుండి వెడలిపొమ్మని పిరికునకు విన్నవించుట అతిశయ ప్రేమను భరింపలేక వేశ్య సద్గుణాతిశయముల వక్కాణించి నామెను తిన్నగా వారిరువురు వివాదపడుట.

దామోదరుడి చెంగ ద్రవ్యము లేకుండుటచే యాతనికి మతి తెలియక తనచెంతనుండు పొటెన్ గన్నును ధనికుడయిన పేరిశెట్టికి తాకట్టుపెట్టబోవుట. అంతట పోలీసుకు డాతనియెడ సందేహించి యతనిని నగౌరవించుట. దామోదరుడా కోపమును సహింపలేక రాత్రి పండ్రెండుగంటలకు పేరిశెట్టి గృహమునకు దొంగతనమునకై వెళ్ళి వారిచేచిక్కుట అప్పుడు దామోదరుడాలసించిన ప్రమాదము వచ్చునని తలంచి పేరిశెట్టిని పిస్తోలుతో కాల్చి వేయుట. పోలీసులు విచారింపగా సేవకుడు చంపెనని దామోదరుడు జెప్పెను. కాని వారందరు న్యాయస్థానమునకు గొంపోవబడిరి.

న్యాయాధికారి న్యాయములం పరిశీలించి శిక్ష విధించుటకు సాక్ష్యమేమియు లేదని చింతించు వేళ లలిత తన కక్ష తీర్చుకొనుటకై న్యాయస్థలమున ప్రవేశించి దామోదరుడైన కౌడీ చర్యలు ప్రకాశించి పేరిశెట్టిని యతడే చంపెనని జెప్పుట. అంతట న్యాయాధికారి దామోదరునికి మరణశిక్ష విధింపనాతడు తన కౌడీచర్యలదలంచి కసు పాపమని భక్తవత్సలుని ప్రార్థించి, తలిదండ్రుల గొనియాడి, భారత దేశీయులకు వందనమిడి, రాజశిక్ష నహించుట!

సమాప్తము.

ఇందలి పాత్రలు.

—♦ పురుషులు ♦—

1. దామోదరుడు—రాడీ కథానాయకుడు.
2. రాజరత్నం—రాడీ స్నేహితుడు.
3. ప్రసాదరావు—కాలేజీ విద్యార్థి.
4. బాలాజీ—టెన్నిసు ప్లేయరు
5. రిఫరీ.
6. జయంతుడు—రాడీ తండ్రి.
7. మూర్తిసింగు—బొంబాయిలో ధనికుడు.
8. బాలకుడు.
9. మోహనరావు—విద్యార్థి.
10. విద్యార్థుడు.
11. దుర్గారావు—రాడీ పూర్వస్నేహితుడు.
12. కౌశికుడు—యోగి
13. సుగంధుడు—లలిత తండ్రి.
14. పేరిశెట్టి—ఎత్తరకుడు.
15. న్యాయాధిపతి
16. ప్లీడరు.

—♦ స్త్రీలు ♦—

1. సుశీల—రాడీ తల్లి.
2. మీనాక్షి—మూర్తిసింగు భార్య.
3. లలిత—కథానాయకురాలు.
4. పుష్పవతి—సుగంధుని తల్లి.
5. రాజలక్ష్మి—వేశ్య.
6. లక్ష్మి—దాసి.
7. పేరిశెట్టిభార్య.

ఇంకను సమయానుకూలముగా సేవకులు, పోలీసులు వత్తురు.

రాత్రి

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(బొంబాయి నగరము—కాలేజీప్రాంతమున దామోదరుడు)

దామో :— ఈ యాంగ్లవిద్యాభ్యాసమున గడతేరి యీ కాలమందు నుద్యోగము సంపాదించుట అతిదుర్లభము. నా మాతాపితృల కెంత జెనుసప్ప నా మభిప్రాయములకు సుంతేని యంగీకరింపకున్నారు

౧. విద్యను వ్యాప్తినైన భిక్షమెత్తుటె కాని
సుంతైన లాభంబు జూడబోము
సూట్లు హేట్లు మెండు మూడ వేయుటె కాని
సుంతైన లాభంబు జూడబోము
కర్ఛ్యము ఆయిలున్ పరగదాల్చుటె కాని
సుంతైన లాభంబు జూడబోము
మోటారు సైకిళ్ళ బోవుచుండుటె కాని
సుంతైన లాభంబు జూడబోము

౨. అరయు డీలాంటి పోకల కరయ ముందు
విద్యయే కారణంబని విమలమైన
హృతయమందలి జనియించు హెచ్చుగల్గి
పొగరుగూర్చిన వీరెది పుణ్యమేమొ.

మరియు విద్యాప్రవీణుల న్యాయాన్యాయముల స్మరింపనిష్కళంకమయిన యీభరతమాతకు సుఖ సంప్రాప్తమేయని, దలంచ నసందియము.

గీ. దేశవిద్యలమాని వినాశమైన
యన్యవిద్యలజేకొన హానిగునె
తలి చనుబాలు పోద్రోచి దాల్మిమీర
నన్యపాలను గోల మీరరుగగలరె.

ఏదిఎట్లయినను యీ విద్యపై నాకిష్టమే జనింపదు. ఇష్టానుకూలమున ప్రవర్తింతమన్న పరీక్షయందలి తప్పుదు నేమోయని భయమగుచుండెను. ఏదిఎట్లయినను, ఈ టెన్నిస్ మేచ్ జరిగిన వెంటనే యూరికి ప్రయాణము చేతును. ఈపందెము కడు పౌరుషమున జరుగుటచె, నాకతిభయ మొదవుచున్నది. కానిమ్ము. జయాపజయములు దైవాధీనములు

గీ. జయము నపజయమింకైన స్మరణజేయ
ధరను యోగీంద్రునకునైన దనివిలేక
వగపుజెందుటె యదివట్టి భ్రాంతిగాదె
విధిలిఖించిన వ్రాతకు వేరుగలదె

ఇక నా పందెముగురించి విచారింప నిష్ప్రయోజనము. నా శక్తి సాహసములే నా ప్రధానమిత్రులు.

రాజరత్నం :—(ప్రవేశించి) దామోదర్ ! ఏమి మీ చింత.

గీ. చిన్నబోయెను మొగము నీకొన్నవంత
యెట్టుగల్గెనో దెల్పు నా కెరుక లేదు
నంతగుందంగ హృదయాన ఫలముగలదె
కాలమేరీతి గల్గునో కల్గుగాదె

దా :—మిత్రమా ! నుదుట వ్రాసిన వ్రాతకు వేరుగలదా ?
అయినను...

రాజ:—మిత్రమా! ఎందులకు మీరిట్లు భయపడుచున్నారు? టెన్నిసు పందెమున మీకపజయము కలుగుననియా?

దామో:—కాదు కాదు. మనస్నేహమిక చెడునను భయము నాకు కల్పించి యుండుటచే నే నిట్లుండవలసియున్నది.

రాజ:—మిత్రమా దామోదర్!

సీ. కాలేజి చేర నన్నాంచిరమ్మనునట్టి
స్నేహంబదెట్టుల చెడగనుండు
మిత్రమా రమ్మంచు మిగులనాహ్లాదించు
స్నేహంబదెట్టుల చెడగనుండు
ఒకచోట భుజియించి యొకచోట బరుండెడి
స్నేహంబదెట్టుల చెడగనుండు
ఒకరునొచ్చిన వెంట నోదార్చి దయజల్లు
స్నేహంబదెట్టుల చెడగనుండు

గీ. వేకదుస్తులధరియించి పార్కటమున
నన్నదమ్ముల రీతి నాహ్లాదమెలగ
కార్యసాఫల్యమును జేయు గాంచునట్టి
స్నేహమే అచెడును సంస్క్రిగమలర.

మిత్రమా! యెన్నడులేని విచిత్రపల్కుల బల్కుచుంటివేమి కారణము!

దా:—కారణమా! ఈయాంగ్లవిద్యపై నాకిష్టము లేదు. అనన్తత మిట్టి సందేశమున నాహృదయమంతయు దహించుచున్నది. ఏదియెట్లయినను ఈటెన్నిస్ మేచ్ జరిగినవెంటనే యూరికి ప్రయాణమునర్చి నా యీ సందేశము మా జననీజనకుల కెరింగింతును.

రాజ:—మిత్రమా! సువిద్యకై సోత్సాహాభిలాష కలిగియుండెను. దానిని విడనాడి నీ వేమి చేయ నిశ్చయించితివి? ఇయ్యది నీ కన్య ప్రేరణవలన సంప్రాప్తించినదని తలంచెదను.

దామో:—మిత్రమా! పొరబడితివి

సీ. సహజపుణ్యాస్యపగల్గిన వాంఛయిదియు
నిస్పృయందలి పేరొంద నెలయువంచు
దలచినాడవు యగరిత్త కలువనుశలు
బ్రిబలుచున్నారు యుర్వీతా బ్రతుకగలచి

ఇతరబోధకు నే నంగీకరింతునా? కిరీకరణానువర్తిగా నా వ్యాఖ్యానమునకు నే నంగీకరింపను. మిత్రమా! ఈవర్తమానము నుకెవ్వరికి నైన దెలియకూడదు సుమా. అదిగో! ప్రసాదరావుగారు వచ్చుచున్నారు.

రాజ:—దామోదర్! ప్రసాదరావు మనకు వైరివర్గమున చేరినవాడు. గావున, నాతనితో మితిమీరి సంభాషింపకుము.

(ప్రవేశము—ప్రసాదరావు)

ప్రసా:—మిత్రులారా! ఏదియో మీరు కర్తవ్యమునకు యోచించుచున్నట్లున్నారే? టెన్నిస్ మేచ్ విషయమేనా?

దామో:— ఆపందెమునుగురించి విచారించుట కది మోసమై యుండుననియా? ఏతలంపున మీ రిట్లు ప్రశ్నించుచున్నారు. రాజరత్నము నా ప్రియస్నేహితుడని మీకు తెలియునుగదా! మీ ప్రశ్నకు నేనెంతయో పశ్చాత్తాపించుచున్నాను.

ప్రసా:—పశ్చాత్తాపమా! అడిగినంతనే మీరిట్లు సందేహించుట వాడియా? రాజరత్నమునకు సరిగా నేనును తమ మిత్రుడ నేగదా?

దా:—ప్రసాదరావూ!

క. కలిపితిరుగాఢ స్నేహంబు గాంచితంచు
    క్లాఘనందున జదివితి కాననికు
    సఖ్యభావంబు గలదని సంస్మరింప
    ఫలము లేద ట్ట్యు యదివట్టి భ్రాంతినిజము.

రాజరత్నమునకు సరిగా నీవు మిత్రుడవే కాని, యతనికి గల గుణంబులు నీచెంత లేవు.

ప్రిసా:—ఏమి? నీకే మపకార మొనర్చితిని. ఊరక ప్రియత్నించక యెందుకు మీకీ కోపము?

రాజ:—కోపమునకుమించు తాపముకూడ గలదు. దానిని యోచించి స్మరింపుము.

దామో:—ప్రసాదరావుగారూ! ముందు నా కన్నిమో నీవు మన్మతముల బోధించితివి. కాని యవి నాకను కరింపకుండినవి. తరువాత నాకేమి యపకార మొనరించితివో స్మరింపుము. అద్దానిని మరతు మన్నను మరపు రాకున్నది.

ప్రిసా:—మిత్రులారా! మీ కెందులకింత కోపము కున్నిన్ మేచ్ కుపోవు వేళగనుక వినోదము చూడ మీచెంతకు వచ్చితిని. మీకింత కోపమయిన నా కెందుకీ భ్రాంతి. పోయివత్తును.

(తెర వ్రాలును.) (అని పోవును.)

2వ రంగము.

(ప్రవేశము—ప్రసాదరావు)

ప్రి:—ఔరా! కాలమహిమ దారిపోవు కలహాములు పరిగు నట్లయ్యెనే! దురాత్ముడు. దామోదరుడు నన్నెట్లు తిరస్కరించెను? ఎప్పుడో నేనొనర్చిన యుపకారమునకు తా నొచ్చినవటు. ధనికుడగుటచే నాతనికింత గర్వము. ఔరా! దురాత్మా! నీవు రాజరత్నము హితోప

దేశమున నన్నింత యవమానించితివి. ఈ ఫలితము నేను మరచునని తలంపకుసుమా! నీవు టెన్నిసుకు కట్టినపందెము రెండువేల రూప్యములు పోయినవని తలంపుము. ముందు జరుగబోవు కాలవైపరీత్యముల యోచింపుము మిత్రమా!

గీ. చేయరానట్టి కృత్యములు జేయుదేను
చెప్పరానట్టి బడుగుల జెట్టదేను
సాహసంబున ప్రాణంబు సంహరింతు
నెవరు నడ్డమువత్తురో నెందుజూతు.

అదిగో! దామోదరుని యస్పృష్టి బాలాజీ వచ్చుచున్నాడు. అతనితో నా యవమానమును విన్నవింతును.

(టెన్నిసుబేటు చేతబూని బాలాజీ ప్రవేశము)

బాలాజీ:—(తనలో) కోర్టుకుబోవు వేళ మించినట్లున్నది. త్వరగా బోవకున్న పందెము నిష్ప్రయోజనమగును (అని తొందరగా బోవుచుండును.)

ప్రసా:—మిత్రమా బాలాజీ! దామోదరుని దుండగమును గమనించితివా? నిష్కారణముగా నన్ను నిందించెను.

బాలా:—నిందించు టెందులకు? అతని క్రూరత్వము నీవు గమనించియుండియు నాతనిచెంత కేలబోతివి? అయినను కానిమ్ము సమయమునకై వేచియుందును.

ప్రసా:—మిత్రమా! పందెమున నీవాతని జయింపవలెను సుమా! కడు జాగరూకుడవై యుండుము.

బాలా:—అయ్యో! యోచించి మాట్లాడుటకించుక కాలము లేదు. రమ్ము టెన్నిసుకోర్టునకు వెళ్ళుదము. (అని నిష్క్రమింతురు.)

తెరపడును.

3వ రంగము

(కెప్టెన్ హకోర్ట్సు—రిఫరీ మున్నగువారుందురు)

రిఫరీ :—దామోదర్! ఇక ఆట ప్రారంభింపుడు.

(ఆట ప్రారంభింతురు.)

రిఫరీ :—పెట్టినపందెము బాలాజీగారు గెలిచిరి దామోదరుడు ఓడిపోయెను బాలాజీ! ఇదిగో రెండువేల రూప్యములు చేకొనుము.

బాలాజీ :—(డబ్బు తీసుకొని) దైవకృపారసమున నేను ధన్యుడనయితిని. మిత్రులారా! ఇంటికి ప్రస్థానింతము.

(అందరు పోవుదురు)

(దామోదరు—రాజరత్నం నిలచియుందురు.)

దామో :—దుర్భరము. అవమానము భరింపరాదు. పందెమునందు రెండువేలరూప్యములు పోవుటయేగాక నా బంధుమిత్రుల యెదుట నేనెంత యవమానింపబడితినో ఇక నీ జన్మమున్న నేమి యింతలో నశించిననేమి? రక్షకా! నన్నింత దుఃఖసాగరమున తపింపజేసితివి?

గీ. ఆర్తరక్షణ మనుకొని యంకితంబు
వలన ఫలమేమి భక్తుల పాలవాడ
వంచు బొగడిన ఫలమేమి యుంచుకేని
ఫలముగలుగదు నా జన్మ కలుషమేమొ.

రాజ :—మిత్రమా! నీ యపజయమునకై చింతింపకుము దైన్య మవలంబించి మరల పందెమునకు ప్రయత్నింతము సమయానుకూలమున నేనుగుపయితము పాదరిండ్లచే బంధింపబడునుకదా! దానికయి చింతింపనేల ఇటువినుము.

సీ. బుస్సుబుస్సని లేచు భూరిసర్పంబులు
చలిచీమల చేజిక్కి చావలేదె

పరమభీకరమైన న్యాఘ్రంబు లోక వేళ
మృతినొందలేదొకో వితతిచేత
భీయనునాదంబు చేయుచుండెడివా స్తి
పొదరిండ్లలో జిక్క పదర లేదె
సర్వజీవులశిక్ష సలిపెడి కాలుండు
పతివ్రతామణులచే బడెడి బాధ

గీ. వారు వీరననేల నీ వసుధయందు
జిక్కుడే భక్తమంత్రంబు జేసినంత
కాన యీ జగమహింపంబు గానగలరె
దాననిధులైన ధైర్యజ్ఞులైనకాని.

మిత్రమా! నీవట్లు ధైర్యపడకుము.

దా:—ఔరా! మానవజన్మ మెట్టిదుఃఖపూరితమై యున్నది. చేతనుండు రెండు వేల రూప్యములు బూడిదలో బోసిన నెయ్యివలె నిష్ప్రయోజనమయ్యెను. రూప్యములు పోవుటేగాక కాలేజీవిద్యార్థుల యెదనే నేత యవమానింపబడితిని? మిత్రమా! నా నిజనివాసస్థల మగు నెల్లూరునకు పోవుచున్నాను.

జ:— దామోదర్! ఇట్టి పిరికివార లెందయిననగలరా? విద్యను చాలించి నెల్లూరునకు ప్రయాణమైనావా? శెలవులయిం దుబోగూడదా?

దా:—గారు. ఇక నిలచుటకు కాను. తప్పక పోవమానను.

జ:—పోయిన మరెప్పుడు వత్తువు?

—నచ్చుటమాట కల్ల.

—ఇల్లున విద్యను చాలింతువా?

దా :—సందియము లేదు మిత్రమా! ఏడుగంటలు కావచ్చెను ఆలసించిన బండి తప్పిపోవును పోయివత్తును.

రాజ :—పోవుచున్న సుముహూర్తమంతకు వరచుట నాకు వాడిగాదు అప్పుడప్పుడు శుభలేఖలు వ్రాయుచుండుము.

దా :—మంచిది.

(నిష్క్రమించును.)

[తెర పడును.]

ప్రథమాంకము సమాప్తము.

రాత్రి

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

నెల్లూరునందు దామోదరుని మందిరము.

(ప్రవేశము—సుశీలా జయంతులు.)

సుశీ:—నాథా! పుత్రుడు దామోదరుడు చదువుపై యిష్టము లేదని యనేక కబురులంపుచున్నాడు. ప్రయత్నమేమి చేయవలెను?

జయం:—కాంతా! వాని పిచ్చితలంపులకు నీ వంగీకరింతువా? అట్లు కాదేని వాని యిష్టమువచ్చినట్లు మానుకొనుమని చెప్పుము. వానితోని ఎన్నటికిని మాటలాడను.

సుశీ:—నాథా! ఇదేమి పెంకిపట్టు? లేక లేక గలిగిన పుత్రునిపై నింత యసూయ జనించెనా? చదువువద్దని చెప్ప ముద్దుకుమారుని తగిన హితోపదేశమున సంతోషపుచ్చవలయునేగాని మీకిట్టి పంతము చెల్లునా? మీరీమెడ దయతొలగిన దామోదరుని బ్రతుకిక వ్యర్థమేకదా! నాథా! అట్లొనర్పుట మీకుధర్మమా? కుమారునికనికరింపుము

జయం—ఎన్నివిధముల కనికరింతును ఎంతద్రవ్యము పాడుచేతును మొన్న మాసము క్రిందట మూడువేల రూప్యములు బంపితినే దానికైన సమ్మతింపనా? ఇక నాకీ గొడవ యెందులకు? నీ యిష్టమెట్లయిన నట్లు జేసుకొనుము (అని కోపమున లోనికిబోవును.)

సుశీ :—(నాధుని పోవుచుండ). నాథా! ఇంతకోపమా? అట్లు యున దామోదరుడిక దరిద్రుడేనా? విద్య నేర్పించినను సంపూర్ణము గాకపోయెనే అక్కటా! బాలున కెందులకు విద్య నేర్పించుట? ఇట్టి దిప్పాలవలన నేకదా నాకు దుఃఖము కలుగుట (అని దుఃఖించును.)

దామోదరుడు ప్రవేశము.

దామో :—తల్లీ! నీ వేల దుఃఖించుచున్నావు? తండ్రిగారేమైన నిన్ను దూషించెనా?

సుశీ :—కుమారా! ఎప్పుడు వచ్చితివి. నా దుఃఖమునకు నీవే గదా కారణము.

దా :—నీ దుఃఖమునకు నేను కారణమా? తల్లీ! ఎందులకు.

సుశీ :—ఎందుకా? నీకు విద్యయందు యిష్టము లేనందుకు.

దా :—అమ్మా! నీ కాళ్ళకు మ్రొక్కెదనుగాని యీ విద్య వలదు. నేను కష్టములు భరింపజాల. ఇక విద్యాభ్యాసపుట దుర్లభము

సుశీ :—దుర్లభ మైన నీ యదృష్టమును పరిశీలించుకొనుము. నీ తండ్రి యిక నీతో మాట్లాడనని చెప్పినారు.

జయం :—(ప్రవేశించి) ఏమిరా! మరల యెందులకు వచ్చినావు. విద్యపై నీ కిష్టము లేదా?

దా :—తండ్రీ! త్రికరణశుద్ధిగా నా కిష్టము లేదు.

జయం :—అట్లయిన నా యింటనుండి గెంటించెదను. పోదువా తక్షణము బొంబాయికి పొమ్ము లేకున్న నాయింటనుండి వెడలిపొమ్ము

దా :—తండ్రీ! ఏకు ఇంత కోపమెందులకు? బిడ్డ డెంతదుష్టుడైనను జననిజనకు లేక దా సహింపవలయును.

జయం :— ఎంతకాలమని సహింతును. నీ ప్రయాణ మింక కొనసాగింపుము. (అని లోనికి బోవును.)

సుశీ :—కుమారా ! ఇక నీ పట్టు వదలుము. బొంబాయికి పొమ్ము కడు శ్రద్ధగా విద్య నభ్యసింపుము.

కం. విద్యయే కార్యగౌరవ
విద్యయె సర్వాధికార వేరోన్నతముల్
విద్యయె మాన్యుల ప్రాణము
విద్యది లేకున్న గలదె పృథివి యశస్సు.

నాయనా ! విద్యయే సర్వ కార్యములకు ప్రధానము. ఇదిగో ! డబ్బు గైకొనుము.

దా :(డబ్బుతీసుకొని) తల్లీ ! మాతండ్రికి నా పై యింత కోప మేదులకు ? నా యీ విద్యయే కదా కారణము ఇక నేను పోయి వత్తును తండ్రికి నాపై యింత యసూయ లేకుండునట్లు జేయుము.

సుశీ :—కుమారా ! అయ్యది నాభారము లెమ్ము బియ్యేక్లాసు నీవు ప్యాసయిన నింగ్లాండునకు పంపవలయునని మీ తండ్రిగారెన్ని సారులో జెప్పినారు.

దా :—అమ్మా ! మంచిది. ఇక పోయి వత్తును. తండ్రిగారి నేబోవువార్తను వక్కాణింపుము. (అని నిష్క్రమించును.)

(తెరపడును)

---

2 వ రంగము.

(ప్రసాదరావు-ప్రవేశము.)

ప్రసా :—మహాత్మా దామోదరా ! నీ ప్రసంగములు దిగినవి కదా ! న్యాయాన్యాయముల చర్చించక నిష్కారణముగ నన్ను నాలనాడితివి. ప్రతిఫలము గ్రహించితివి కదా ! పందెమునందు రెండు వేలురూప్యముల గోల్పోయితివి. ఇకముందు జరుగు కార్యమున నీవతి

జాగరూకుడవై యుండుముసుమా! ఆనాడు కోపసంజనిత హృదయుండవై బల్కిన శపథముల మరువకుము అవి యెల్లను సత్యవాక్యములని తలంపుము. ఏరా! ధనికుడనని గర్వింపకుము త్వరలో నీకు గర్వ శాంతి కాగలదు.

ఓరా! రాజరత్నమంత మ్రపియ స్నేహితుడా? అతనియెడ దుర్మతముల నీవెరుంగలేక నశించుచున్నావు. ఇకను నీవెట్టివేషమున ప్రవేశింతువో యాలోచింపుము. తనువు సర్వదా స్థిరమని తలంపకుము ధనమునుజూచి గర్వింపకుము. రేపో లేక నేడో మానవ్యునకు ప్రాభవము గూలుట నిశ్చయము.

గీ ధనధనేతిరమందిన ధనికులెల్ల
మృత్యువెంట నిడిననని మిగులుగాదె
జీవములు గోలుపోవుము దేవుఁడు
భజనపల్విన ఫలమందు బడయగలవె.

సర్వజీవరక్షా దక్షుండయిన కాలునిచే నెట్టిబాధల గ్రహింతువో నాకు తెలియును. సర్వవేత్తలకు తెలియును పాషాణహృదయా ఆగుము. ప్రపంచమున నిన్నుమించు ప్రవీణులిక లేరా? మదాంధా! గర్వింపకుము. ఔను నాకిప్పుడు మంచి పదుపాయము దొరికినది దామోదరుడు పందెమునందు రెండువేలరూప్యములి గోల్పోయెను గదా! అయ్యవి తన జననీ జనకు లెరుంగకుండురు. ఇప్పుడు యితని యెడ తండ్రి నసూయజూజినట్లు నేనొక లేఖ దామోదరునకు తన తండ్రి వ్రాసిన విధముననే వ్రాయుదును అప్పు డితను తండ్రిపై కోపము గలిగి యేదియో మాయోపాయము నొనర్చును. ఇదంతయు పరిశీలించి కక్ష నెడబాపుకోవలెను.

(అని నొక లేఖనువ్రాసి) దీనిని నెల్లూరు ప్రయాణీకుల కిచ్చి యూ పూరు పోస్టువంను పడవవేయుమని జెప్పెను. ఇందాలసించిన

ప్రయోజనము లేదు. (అని లేఖను తీసుకొనిపోవును.)

[తెర వ్రాలును.]

౩ వ రంగము.

[సాయంసమయమున మూర్తిసింగు, మీనాక్షి యొక్క కాంతారమున

మూర్తి :— బాలా ! కోమలమైన పుష్పగుచ్ఛములు పరీక్షింపుము.

సీ. గగనాంతరంబున గాంతియా లేజాజి
వన్నెనింపెడి జాజి సన్నలవి మె
ఫలభారమునసుంత వాయువీచినయంత
ఘల్లు ఘల్లున రాలు సౌఖ్యఫలము
యింతవిన్నను గాని మంతనంబందని
తరువితీరని కీర ఘనత పలుకు
తామరంబున మెక్కి తైతక్కలాడు యా
హంసాళిగోరిన హర్షమిచ్చు

గీ. మీరలేకుండ బోవు మయూరసొంపు
కలసి పచ్చిక మేయు విశ్రాంతితతిని
నాటలాడించు కోయిల పాటలందు
బ్రిబలుచున్నవి కాంచుమా వనరుహాక్షి.

కాంతా !

గీ. ఇట్టి యుద్యానమున మన మెట్టులైన
గాంచినారము యుష్ణోపకరముదీర
నదిగో కాప్పడు పచ్చిక నండజేరె
స్వాతమందు ముద్దాడెన సొబగుగాదే.

బాలా ! నీ వేల సందేహించుచున్నట్లున్నది. సౌఖ్యానందమున నోల

లాడుట కిదిసమయముగాదనియా ? అట్లు స్మరింపకుము ఇట్టి నిర్జ రణ్యప్రదేశమున మనకెట్టి యాటంకమును గలదా ?

మీరా :— నాథా ! భర్త సాంగత్యమునకు సందియ మేందుకు? వనవినోదమును గాంచ నా మనస్సు చలించుచున్నది. అదిగో ! అటు చూడుడు.

గీ. అరసి నే ముందుబండిన మాంసతతుల
భర్త మీరు ముందడుగుచు తాభార్యనరసి
సౌఖ్యమున దేలరమ్మనుచు జనగ లేదె
చెలియ పెనిమిటి మొదల సిగ్గుగలదె.

సర్వలోకోక్తుల గ్రహించిన మీకు జెప్పవలసిన దేమున్నది? సర్వదా సతీపురుష దాంపత్యములు నుత్సాహము లేకదా !

మూర్తి :— ప్రియా ! మోదసంధానితహృదయురాలవైన నీ హృదయమునకెంతయో సంతసించితివి రమ్ము మన యిష్టానుసారము ప్రవర్తింతము. (అవి యొకచో గూర్చుండురు.)

[దామోదరుడు—ప్రవేశము.]

దామో :— ఔరా ! ఈయుద్యానవన మెంతశృంగారమై యున్నది. సుమా రిప్పుడు రాత్రి యెనిమిదిగంటలు కావచ్చును. నిండు పౌర్ణమి రాత్రియగుటచే వనంబెంత యాహ్లాదకరమై యున్నది.

గీ. గగనభాగంబు నందుండి గాత్రిగోల్పు
చంద్రుడల్లదే మోదావ నగడెదాన
పక్షిజాలంబు లందలి పైకి ప్రాకి
కిలకిలధ్వను లానందమున ధరించె.

ఔరా ! వసంతరాజకళ్లల విభ్రాజితమయిన యీ వనరాజమునకు సాటియేది ? ఇట్టి వనాంతరమున సంచరించు సతీపురుషకుతూహలంబు లత్యానందంబు లేకదా ! (మున్ముందుకు చూడ మూర్తి సింగు

భార్య లేచియుండుట గాంచి) యెవ్వరా సతీపురుషులు! ఇంత రాత్రి కాలమున వినోదమునకై వారిచటికేతెంచిరా? ఔరా! ఏమి వారి భాగ్యము అందు జరించు కాంతాశిరోమణి యవ్వన మత్యంతశృంగారమైయున్నది. నవలాంతి విభూషణమైన యీ సుకుమారి మానవకన్యయాయని సందేహముగుచున్నది.

సీ. నిండువెన్నెలరేయి నెరసించు నెమ్మోము
డరయ మోహాంశంబు మెరయగాదె
దొండవండునుమించు తోయ్యాలియధరంబు
ముద్దాడ మోహంబు దిద్దుగాదె
అద్దముతోబోల్ప యతివ చెక్కిలికెంతో
మోహవైరాగ్యముల్ తెరవుగాదె
హంసనడకమించు యతివ నాలింగంబు
దేవేంద్రభోగంబు దెచ్చుగాదె

గీ. కలికిలేసారుభాగ్యంబు గాంచునట్టి
మనుజజన్మంబు ధన్యంబు వనితమదియె
సూరుని గజ్జెలగుర్రంబు కరణినోర
నడచి ముందుకుఁజకుచున్నది లతాంగి.

ఇట్టి రాకేందు తేజోన భాసవంతురాలై యున్నదాని రమించిన నిక స్వర్గమేటికి? స్వర్గమున కొలదిసౌఖ్యము లనుభవింతురేగాని యిట్టి సంపూర్ణసౌఖ్య మెన్నడు చేకూరదుగదా! నిదానించి యాలోచింప నాలోచింప నా ననితారత్నము నా లాడ్జి చెంతనుండు మీనాక్షియని తెలియుచున్నది. కాని లలనామణిపొందు నా కెట్లబ్బునో తెలియకున్నది. మన్మథప్రేరోపితుడనై యిట్టిప్రదేశమున చింతింప నిష్ప్రయోజనము. ఆ నతికల్నిమిక గృహమున కరుగు వేళయయ్యెను నేనింకుండరాదు సాఫల్యమునకై నలయుప్రయత్నముల సాగింతును. (వెడలును)

మూర్తి :—కాంతా ! గృహంబున కిక బోవుదమా ? మేఘ
ఘ్నను లత్యంతనుత్సాహమును బొడసూపుచున్నట్లున్నవి (మీనా పలు
కకున్న) బాలా ! నీ వేల యీ లీల బేలవోయి మాట్లాడకున్నావు ?

మీనా :—(తనలో) ఔగా ! మరచిన మదీయజ్ఞప్తికి వచ్చి
నదే. కాలేజీవిద్యార్థి దామోదరు డప్పుడే ప్రదేశమందుండి నిష్క్ర
మించెనే ఆ మోహనాకారుని స్వరూపము మరతుమన్నను మరపు
రాకున్నది. నే నేమిచేయుదును ?

గీ. మదన బాధాంకురంబున మతిదూలంగ
తిన్నతిన్నగ ప్రేమ సంతేజమిపుడు
పెచ్చుపెరిగెను హృదయంబు నొచ్చెమిగుల
నమిత కామంబు మాన్పెడి మందుకలదె.

మూర్తి :—కాంతా ! పలుక సిగ్గగుచున్నదా ? ఎన్నిమారు
లడిగినను ప్రత్యుత్తర మీయకున్నావు రాత్రి జాలపొద్దయ్యెను
నిష్క్రమింతము.

మీనా :—మనోహరా ! పలుకనంతుకు కలతనొందితివా ?
గగనభాగంబు మిక్కిలి యుత్పాతమైయున్నదని చింతించుచున్నాను
అన్యవిధంబు దలంపకుసుమా (అని కౌగలించుకొని పోవుదురు)

[తెర వ్రాలును.]

---

4 వ రంగము.

[దామోదరుడు లాడ్జినందు యేకాంతమున]

అకటా ! ఎన్నివిధంబుల మనంబు చక్కజేతు మన్నను దాని
సుందేని లభింపకున్నది. ఆ కాంతామణి దివ్యకాంతి మరతుమన్నను
మరపురాకున్నది. మదనుడు పుష్పబాణముల నా యెడి కడుతీవ్రముగా

ప్రయోగించుచున్నాడు మోహము పొంగి పొరలుచున్నది. ఔరా ప్రేమమహత్త్వ మెంత చెడ్డది.

ఉ. కాంచితి మొన్న రేయి సతి కాంతుని జెంతను మీదనుండు నా
వాంఛిత మెట్టులైన పదుపాయము గాంచగనైతి వేదని
ద్వాంస సతీలలామ కనుదైర్యవిధేయుతి మా లతాంగి గా
కాంచనభాగ్యమేల వెస కామిని పొందిట గాంచకుండినన్.

అహోరాత్రములా మోహనాంగి కతననిద్ర యాహారవాంఛ నొలంగినది అల్లదే ముద్దుగుమ్మ సౌధపర్యంతప్రకాశమై గన్పడు చున్నది.

ఉ. ప్రక్కనగల్గు సౌధమున లాలిక మేలిమి నిదురింపగా
గ్రక్కున నిదురెట్లు కలకాలము నేనిటు వంతగుందినన్
చిక్కముదోపదాయె సతి నేస్తము నబ్బునటంచు దేది నా
దిక్కును జూచువారు వెసదెచ్చి లతాంగిని నిచ్చువారలున్.

సర్వేశ్వరా! ఆర్తశరణ్యా! మోహపాశబంధితుడనైన నన్ను గాపాడవా అట్టి సౌభాగ్యమును లభింపజేయవా? అనాకత మిట్టిదుఃసముద్రమున తపించుచున్న యీ దాసుని దామోదరుని దరిజేర్పవా ఇకనాయీ ప్రయత్నము నిష్ప్రయోజనమేనా. అట్లయిన నాకీజన్మ మేల? నీ భక్తి యేల? మిత్రులేల? మనోనిశ్చయమున ప్రేమించిన సుకుమారిని, సాంగత్యము నాకిక దూరమయ్యెనా? ఏమిది నా కనులతో మీనాక్షి నా ప్రేమధనము మెలగినటున్నదే. కాంతా! వచ్చితివా? ఇంకనుఁ దగ్గునా? ఆలస్యమయ్యెనని ధైర్యము జూపట్టుచున్నావా? ఎవరా బాలుడు రయమున బరుగిడుచున్నాడు. పాపము నతనిని దొంగ లేమియునా వెంటాడుచున్నారా బాలకా! భయంబువలదు. తిన్నగా నా చెంత జేరుము. ఎట్టిక్రూరాత్ములనయిన సంహరించు నిదిగో పిస్టలు.

గీ. ధైర్యమును గోల్పిరమ్మ నా దాపు జేర
భయము నావంత లేక తద్భావములను
విన్నవింపుము యదిగో నా పిస్టలదిగో
యముని చెంతకు బంపుదే యెవరినైన

బాలకా! భయం బుడుగుము. రణభీకరుండైన యీ మానవ శ్రేష్ఠుడు వైరివర్గముల జెండాడునని దలంపుము. (బాలకుడు వద్దకురాగా) నాయనా! యే నిమిత్తమున నీవు భయమందితివి. జననీ జనకులేమైన నిన్ను గొట్టి వెంటాడిరా ?

బాలకుడు :— ఆర్యా! మిమ్ము దర్శించుటకు బరుగిడితిని.

దామో :— ఏమీ! నా దర్శనమునకా! ఎందుకు ?

బాల :— మూర్తిసింగుభార్య మీనాక్షి మీకొక లేఖ బంపినది. ఇదిగో చూడుడు (అని లేఖ నిచ్చును)

దా :— (లేఖ తీసుకొని) కాంతా! నీ కను నామృత మింతకాలమునకు నను వీక్షించెనా! అగణితగుణ యౌవ్వనాభరణమైన నీ స్వరూపమును సుఖమందజేయ దలచితివా? (అని లేఖ విప్పిజూడ)

ప్రియ దామోదరునకు—

ఆర్యచంద్రమా! వనాంతరమున తమ దర్శనాద్భుతకలల వే నే నెంతయో భ్రమించితిని తిన్నతిన్నగా నీ యెడ నాకుగల ప్రేమవాహిని నెల్లెడ బ్రాకుచున్నది నీ యౌవ్వన సద్గుణాతిశయము లాహ్లాదకరంబులని ప్రేమించితినిగాని ప్రతిఫలంబు లభింపదాయెను కనులకు మిరుమిట్లుగొల్పు నీ సత్కాంతి నా యెడ ప్రవహించుచున్నది. ఎంత మరవవలయునని ప్రయత్నమొనర్తుమన్నను మనసొప్పకున్నది పంచేంద్రియములచే ప్రేమించిన యీ ప్రియురాలిని గాపాడుము. త్వరలో

నన్ను సుఖింపజేయుము. వెంటనే రసమిళితమగు నీ శయలిచే ప్రత్యు
త్తరము వ్రాయుము.

ఇట్లు తమ ప్రియాంగన
మీనాక్షి.

కాంతా! ధన్యుడను. అనంతరము నిన్ను కౌగిటంజేర్చ యత్నించు నాకు మార్గ మొసంగితివి. కాని నీ స్వరూపమును సమీపించి నీ ముద్దులొలుకు మాటలాలించి నిన్ను ప్రేమించు దారి సుంతయును నాకు తెలియకున్నది. కామాంధకారబంధురమగు నీ యీ ప్రేమ లేఖకు ప్రత్యుత్తర మియ్యవలెనని జూచుచున్నాను. దీనివిషయముల బట్టి నేనేమి ప్రత్యుత్తరమిత్తును. నీకుగల ప్రేమా విశయములకన్న మిక్కుటముగా నాకు నీ యెడ ప్రేమగలదు కాని యట్టికోర్కె నెర వేరునాయని ప్రశ్నింపవలసియున్నది, వనితా! వేరువివరముల శంకింప నావంతఫలము లేదు. ఏది యెట్లయినను రేపు సాయంకాలము మీ మందిరమున నీ పతి లేనివేళ నే నచ్చటి కరుదెంతును.

బాలకా! లేఖయందలిగల భావములెల్ల జదివి కడు సంతోష మందితిని నే నొక లేఖ నొసంగుచున్నాను. దీనిని కడు జాగరూకుడవై గొనిపోయి మీనాక్షి కొసంగుము. (అని ప్రత్యుత్తరము వ్రాయుచు) బాలకా! ఇక నాలసింపక వెడలిపొమ్ము మీనాక్షి నీ రాకకయి నిరీక్షించుచుండును.

బాల:—ఆర్యా! మంచిది. పోయివత్తును (అని నిష్క్రమించును)

దా:—దైవకరుణాకటాక్ష వీక్షణంబులచే నే నతిధన్యుడనైతిని.
(అని నిష్క్రమించును.)

[తెర వ్రాలును]

ద్వితీయాంకము సమాప్తము.

రాత్రి

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

[మీనాక్షి యేకాంతముగా తన గృహమున]

మీనా:—ఆహా! ఏమిటీ నవమోహనాంగుని, దామోదరుని యౌవ్వన విలాసరూపములు.

సీ. నిండుపౌర్ణమి కాంతి నెగడుచుండెడువాడు
మొలకమీసంబు నెమ్మోమువాడు
కుసుమసౌరభ్యంబు కూడియుండెడివాడు
సొంపైన కందోయి చూపువాడు
సకలవిద్యావిశేషంబులుగలవాడు
మెరుగు బంగారుచాయ మేనివాడు
పగలు రేయనకుండ పతిభక్తి గలవాడు
మిత్రులతో గూడి మెలగువాడు
గీ. అన్యకాంతలవైపు నాహ్లాదమిడుట
యందు మాతృభావంబున నలవాడు
నిత్యసత్యవ్రతాత్ముడై నెగడువాడు
పుణ్యశీలుండుగాదె దామోదరుండు.

అట్టి మహాత్ముని సందేశమున హాయిజెందదలచితినే కాని, సర్వేశ్వరు చింతను దయు దలంపలేదు అహో గాత్రములా చిద్విలాసుని

యొడ ప్రేమ సెలయేటివలె పారుచున్నదే! కాని మానసమున నీసుమంతియు మమత జేకూరకున్నది. రక్షకా! పంపిన బాలకుడింకనూ రాకున్నాడు దానివిషయమై సోచింతమన్న నాకేమియు కర్తవ్యము లభింపకున్నది. దామోదరు డావిషయమున నంగీకరింపకుండెనా? లేక బాలుడేమైన నన్ను మోసగించి ప్రేమలేఖ నయ్యల కిచ్చియుండునా? సర్వలోకరక్షకా! కృష్ణా! నన్ను పరిపాంతపరుపలేవా?

మదనబాణ బాధాంకురమున మదీయ హృదయము తల్లడిల్లుచున్నది. దామోదరుడు దయదలంపకున్నచో నాప్రాణము లవయుచున్నవి. అకటా! మనసు నెంతి నోదార్చుమన్నను మార్గమింతేని గాన్పడదయ్యె.

గీ. హృదయమా యెంతమురవస్థ మొచ్చెనీకు
మదనబాణాంకురంబున మతిదొలంగె
రక్తధార పరిపూర్ణమగా పరిణముమాడ్కి
బడియె దేహంబు ప్రాణంబు భ్రాంతి నేడు.

అదిగో! బాలకు డతి సంతోషమున విచ్చేయుచున్నాడు. నా మనోవాంఛ ఫలించినదని మొకమునేత్రి మదురుమన్నది.

గీ అరయభాగ్యంబు నిరుపేద కబ్బినట్లు
యీనుపిల్లికిజిక్కిన యెలకమాడ్కి
దాల్మి బాలుడదిగో ము ఖదర్శనమున
పరమ సంతోషతృప్తి నాకుకనపడె.

(బాలకుడు నమీపింప) కుమారా! మనోవాంఛ ఫలించెనా? నాచిత్తమెంతయో నీవు రాని కతంబున నగ్నిజ్వాలచే దహింపబడు నిర్జనారణ్య పరిదేశ చందమాయెను నీ ముఖదర్శన పృష్టిచే నా

హృదయమందలి గల జ్వాలలు ప్రసాంతమయ్యెను. కుమారా! జరిగిన వృత్తాంత మెరిగింపుము

బాల:—అమ్మా! నీతలంపు ఫలించినది. దామోదరు డెంతయో నీ లేఖకత నానంద భరితుడయ్యెను. ఇదిగో! నీ మనోహరుడు ప్రత్యుత్తర మొసంగెను. తల్లీ! జననీజనకులు నారాకకయి నిరీక్షింతురు. పోయివత్తును. (అని నిష్క్రమించును.)

మీనా:—దైవ కరుణాకటాక్ష వీక్షణములు నాపై ప్రసరించెను. ధన్యురాలనయితిని. (అని లేఖను విప్పి)

ప్రేమానందమున నోలలాడు ప్రియురాలికి—

మనోహరీ! రసభరితమైన నీముద్దులొలుకు ప్రేమ లేఖను గాంచితిని. అందుగల ప్రేమవాంఛల జదువ నా మనసంతయు సంతోషమయ్యెను. నీకుగల ప్రేమాతిశయమునకు మిక్కుటముగా నాకునూ గలవే కాని, అది ఫలించునా యని సందేహము నిరంతరమును సౌఖ్యభావమున జరింప సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించుచున్నాను. అబలా! ఏదియెట్లయిన రేపు ప్రాతఃకాలమున నీగృహంబున కరుదెంతును. అందున నీ కిష్టము గలదేని తగు యుక్తి నవలంభింపుము. ఇక మనజన్మము పావనము నదని ధైర్యము నవలంభింపుము. ఇంతియే సంగతులు.

ఇట్లు,
నీమనోహరుడు,
దామోదరుడు.

సంతోషము. దామోదరునకు నేడు నాపై దయగలిగెను. అదే నా నాధుడు వచ్చుచున్నాడు. ఈ సమాచారము తానెరుంగు నేని నా ప్రాణమును పోకమానవు. ఈ ప్రేమ లేఖను చించి యావల పారవైతును. (అని చించివేయును.)

మూర్తి:—(ప్రవేశించి) మనోహరీ!

సీ. సకలసనాఢ్య విస్తారయశోయిల
ధారులనింట నుద్భవముగాంచి
సౌజన్య సౌశీల్య సాధుచిత్తానంద
ములొప్పెట్టని కోటమై యలరి
ప్రేమధారలుబ్రాక విమలమాధభక్తితో
నాధుసంసేవచే మోదమంది
రాకేందుబింబ విభ్రాజితకీర్తిచే
నలరారుసంతేజమందినావు

గీ. సకలకాంత విభూషమో యువిదనీకు
నన్యవిధముల సుంతేని నాశగలదె
నార్తరక్షణమున యండగల్గ
బాలనీకేల యీలీల జాలిలేదె

లలనా! సకలయు కార్యములు ఫలించుచుండ నీకేల యీదీనతనము? సకలైశ్వర్యసంధ కళలు నీదివ్యహింతు లేకదా? అనపమాన పాండిత్యము వహించిన నీవాంఛలు నిదర్శనము లేకదా? వనితా నీకట్టి సంశయప మొదవుటకు కారణము గ్రహింపకున్న స్మరణకు రాకున్న దేమి మన దాంపత్యమిత కాలము కలహమెరుంగకుండి ఇప్పుడిట్లు సంప్రాప్తించెను.

మీనాక్షీ:—(తనలో) అకటా! ఇప్పుడితనికి నేనేమి ప్రత్యుత్తరమిత్తును. అసత్యమాడ వలసివచ్చెనే. ప్రత్యుత్తరమియ్యకుందునేని నాప్రాణము లిక దక్కకున్నట్లున్నవి.

గీ. అగ్నిదహించు వనముచందముననాదు
పతిపలుకు సూదిములుకులై బాగ గ్రొల్పె
నామనోవేదనము నేనేమనందు
పతికినేరీతి నుత్తరం బిత్తునేను.

ఇక నాలసింతువేని నా సందేహము బయట పడకమానను. హృదయేశ్వరా! మీరు బయటికివెళ్ళి యింకను రాకుండిరని, నామన స్సంతయో యగ్నింబడి నట్లాయెను. ఇప్పుడు మీవదన దర్శనమున నాకతి జాలిగల్గెను. ఇదియే నాదుఃఖకారణము

మూర్తి:—(తనలో) ఓహో! దీని విచారకారణము వేఱై యున్నది. దానిని నాకెరింగింపక నసత్యాలాపములచే మెప్పింప ప్రయత్నించుచున్నది, నేనెటులయినను దాని రహస్యమరసి దాని గల గర్వశాంతి నొనర్పవలయును. ఔరా! స్త్రీసహాసములరయ నా పరమేశ్వరున కయిన తరమా. అత్యద్భుత ప్రేమచే నామనసువంచింప ప్రయత్నించుచున్నది. గాన దీనికి దగుపాయము పన్నవలయును. [ప్రకాశముగా] ప్రియసీ! నాగుణము లత్యంతాహ్లాదకరములుకదా? అనంతముగ ప్రేమకలలు లేక సుఖంపుచున్న మన దాంపత్య మతి కుతూహలమేకదా? నిశ్శంకచే గృహమునవిలచి భక్తవత్సలుని బాధించుచుండుము నేనిప్పుడొక కార్యమును మీరాడ బైటికరిగి మరల జనుదెంతును నిర్భీతిని సంచరింపుము. నాతలంపులకు పర్వేశ్వరుడే సాక్షి. భవత్స్వరూపమే నానిత్యానందములు. ఇక నేబోయివతును.

మీనా:—ఆర్యా! మంచిది.

(మూర్తి నిష్క్రమించును.)

మీ:—ఔరా! ప్రేమకెట్టి ధైర్యసాహసములు నొసంగును ప్రాణమునకయిన వెనుదీయదు, మానమునకై జంకదు. ఎట్టిసత్యవంతు నకయిన నసత్యములాడించు ప్రవీణతకలది. భాగ్యాభాగ్యములు లెక్కింపదు. కులగౌరము లపేక్షింపదు. షడ్రసోపేతాన్నముల నాశింపదు. నైరివర్గములన్న వెనుదీయక బోరాడు యగణితస్వరూపాశక్తుల భాగ్యదేవత. ఆహా! ఎట్టిస్వల్పవిషయమున మానవుడు కట్టుబడెను. సర్వభూతముల కన్న మిక్కుటమై నీతిశాస్త్రాదివిద్యల నభ్యసించినా

యా న్యాయముల పరిశీలించి స్వయంనిర్ణయముపొందిన మానవు డిట్టి స్వల్పవిషయమున జక్కజేసిన భక్తవత్సలు డెట్టినైపుణ్యత గల్గియుం డవచ్చును.

రక్షకా! నీ సృష్టి సర్వజనసమ్మతమేకాని మనోవేదములు వారింప బ్రయత్నింపవా? నా మనోహరుడు నా ప్రాణనాథుడు దామోదరు డింకను నా గృహంబున కరుదెంచడాయెను శరీరమంతయు ప్రేమకళలు ప్రవహించుచున్నవి. పొంగిపొరలునేమోయని నాకు భయము కలుగుచున్నది జేయునుపాయము లెన్ని యోచింతమన్నను మనస్సు నిలుకడ లేకున్నది. తనువు పులకరింపులచే నైనూగుచున్నట్లున్నది. చెమటబిందుపూరితమై నా హృదయము దహించుచున్నది. సర్వేశ్వరా!

గీ. పెండ్లియాడిన చందంబు విభుడటంచు
ప్రేమ నిలకడ లేని భ్రాంతి వేయుచుండె
బ్రార్థనంబున సుంతేని బడయకుండె
మోదమును గూర్పడాయె దామోదరుండు.

అయ్యో! పూర్వము నెందర సతీపతిదాంపత్యము లెడబాపి నోగాని యెరుంగను అట్టుగాదేని నాకిట్టుల నిరాశగలుగును. ఆ నవమోహనాంగుని దామోదరుని దరిపేరకున్న యీ ప్రాణ మెందుకు? ఈ ధనధనేతరము లెందుకు బంధుమిత్రు లెందుకు ఏమిది శరీరము మయికము వ్యాపించుచున్నది. కాళ్ళుచేతులు నిస్సత్తువ వహించుచున్నవి అక్కటా! దుర్భరము భరింపజాల దామోదరా! కాపాడ రావా? (అని మూర్ఛిల్లును)

(దామోదరుడు—ప్రవేశము)

దామో:—ఏమిది గృహంబు నిశ్శబ్దమైయున్నది ఎందుజూచిన మీనాక్షి కనబడకున్నది. (అని మీనాక్షివంక జూచి)

గీ. అదియె సారసదళనేత్రి యదియెనచట
తనదురూపంబు నెచ్చోట దాచియుంచె
సోకవారసినందిన సుందరాంగి
ప్రేమచే మతిభ్రాంసె నంక్రీతిగనగ.

నవాంతరమున దర్శించిన ప్రియురాలి కెట్లు రూపవిహీనము య్యెను. సర్వదా సౌఖ్యానందమున సంచరించు సారసదళనేత్రి సర్వస్వము నా ప్రేమయే. కారణమైయుండును. పాపమా లతాంగి కెట్టిసంతాపమొనర్చితని. నీ ఛత్రచేసి వేళ నీ మందిరమున కరుదెంతునని లేఖమూలముగా వాగ్దానమొసంగి యాలసించియుండుట చే యీ విచిత్రరూపమును ధరించియున్నది. తిన్నగా సమీపించి నా యీ ప్రియురాలి చెక్కుల ముద్దాడి, సంతోషపరతును. (అని సమీపించి)

బాలా! లెమ్మ లెమ్మ నీ ప్రేమాతిశయమున కెంతయో జాలి గలుగుచున్నది. (పలుకకున్న) మీనాక్షి! నే నాలసించితినని కోపము వహించితివా? అట్లయిన నీ ప్రియమనోహరుని క్షమింపుము.

మీనా:—(లేచి) ప్రియా! ఎంతకాలమునకు దర్శనమొసంగితిరి. నీపైగల ప్రేమాతిశయమున నా మతి వేరువిధమైయున్నది. నమ్ముల నే నెంతకాలమునుండియో మోహింపయత్నించితినేగాని, నా ప్రయత్నములన్నియు నిష్ప్రయోజనములాయెను. సర్వేశ్వరుడు నేడు మనకిట్టి సమయమున మన కర్పించెను. నేను నీ ప్రేయసినిగానా? అని పాదములపై బడును)

దా:—కాంతామణీ!

గీ. అలరువిలుకాని ములుకులై యలరుచేదు
వాలుకన్నుల కెంతయో బేలనైతి
బాల జాగదేల ప్రియాంగ మాలలీల
రావ కరుణింపవా దివ్యరాజనయన.

అన్యవిషయముల ప్రవేశింపని నీ ప్రేమ నాకెలయో కుతూహలంబొనర్చెను అబలా! మన్మథపుష్పబాణాంకురముల మరంగు మతిభ్రాంతులాపంతసంతసము లేకున్నది. ఇక కాలసింపుట నపాయమేయని తెలియుచున్నది.

మీనా:—ప్రియమనోహరా! ఏకోర్కెకు తిరస్కారము గలదా?

గీ. మదిని నెంచితి ఏవే నా మగడవంచు
కోర్కె లీడేర్తువంచు నీ కోమలాంగి
నీ ప్రియాంగన సౌభాగ్య నేస్తురాలు
పరమునమ్మిన వేరొండు బలుకదగునె.

అట్లనే మనపున శయ్యాగృహమున కేగుదము (అని ముందు నకునడచి, ముంగుజూచి) అయ్యో! ప్రాణములపై నాశనము గలుగ నున్నవే.

దా:—కాంతా! ఏమట్లు జేలపై బలుకుచున్నావు.

గీ. ధైర్య విక్రమాద్యుండు నీ దాపునుండ
రణభయంకర భీరులీ ప్రాపుజేర
నన్యవిషయూల నీ కింక హానిగలదె
ధైర్యమింకనుగొనుము యో తరళనయన.

మీనా:—శత్రువులు గాదు నా భర్త మూర్తిసింగు వచ్చుచున్నాడు. అతని వృత్తాంతమెరుంగుదేని, మనల దప్పక సంహారించును. ఇక ప్రాణములుబోవును ఇందు తప్పించుకొను మార్గమయినను గానరాదు.

సర్వేశ్వరా! ఇట్టి కష్టకాలమున రక్షింప నీవే మా పాలిటిబంధువగుదువు. అదిగో! నా భర్త సమీపమునకు వచ్చుచుండెను. వచ్చి దామోదరు డిటకేల వచ్చెనని యడుగ, నే నేమి ప్రత్యుత్తరమిత్తును.

దామో :—మీనాక్షీ! నీ భయభీతి వదలుము. నీ భర్తయ యినగాని, మరెవ్వరయినగాని నేను వెనుకకు జంకువాడను గాను.

మూర్తి :—(ప్రవేశించి దామోదరునిజూచి) ఔరా దురాత్మా!

గీ. ఏమిర క్రూర నాదగు భామినిపయి
ప్రేమజూపిన నిన్నిక విడువజాల
పట్టి జంపెంతు నెవరు నీ ప్రాణమింక
గాచ నెందురో కాంచెద గలుషచిత్త.

నిర్భీతిగా మదీయగృహంబున కరుదెంచి నా ప్రియాంగనతో సంభాషించుచున్నావా? నా కులగౌరవములు వీక్షింపక నన్నవమానింప యత్నించితివా? దురాత్మా! నీ ప్రాణముల గాపాడుకొనుము.

మీనా :—నాథా! మీరు దామోదరుని అలానిందింపవద్దు

మూ :—పాపీ! నీవతనికి సహాయపడుదువా? నీ పల్కులు జూడ నీవతనిని ప్రేమించినట్లున్నది.

మీనా :—ఔను. ప్రేమించిన నీవేమి చేయగలవు నిశ్చయముగా ప్రేమించితిని. ప్రేమింపబడుచున్నాను.

మూ :—మీనాక్షీ! తుదకు గొంతుకపై కత్తిబెట్టితివా? ఇక నా ప్రాణమున్ననేమి యింతలో నశించిననేమి? ఇదిగో! మీ యిరువురి ప్రాణములు దక్కించుకొనుడు

దా :—మీనాక్షీ! ఇట్టి సమయమున నే నాలసింపరాదు.

(అని పిస్తలుతో కాల్చును.)

మూ :—(క్రింద పడిపోయి) అబ్బా! దుర్మార్గుడా. నీవు నరక కూపమున బడుదువుగాక. (అని ప్రాణముల విడచును.)

మీనా :—మనోహరా! ఏమి నీ ధైర్యసాహసములు.

దామో :—కాంతా! ఇంక మనమీ స్థలమున నుండరాదు. ఏపరదేశమునకైన వెళ్ళి మన సుఖమార్గమునకై ప్రయత్నించుట మరమ్య. ఇక నాలసించిన యపాయమగును. (అని నిష్క్రమింతురు)

——

2 వ రంగము

(బొంబాయి కాలేజీ విద్యార్థులు కొందరు ప్రవేశింతురు)

ప్రసాదరావు :—మిత్రులారా! దుర్మార్గుడు దామోదరుడు యేదియో మూర్తిసింగుయింట దౌర్జన్య మొనర్చినట్లు తెలియు చున్నది. అదిగాక పిస్టలు శబ్దముకూడ వినబడెను. అందు నేదియైనా యపాయము జరిగినట్లు తోచుచున్నవి. రండు పోయి వృత్తాంతము కనుగొందము. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(మూర్తిసింగు శవము పడియుండును. విద్యార్థులు దానింగాంచి)

ప్రసా :—ఔరా! దురాత్మా! దామోదరా! ఎంతకలుష చర్యనాచరించితివి. సకల సంపన్నగుణ సౌభాగ్యవంతుడైన మూర్తి సింగును సంహరించి, మీనాక్షిని గొంపోయితివా? దుర్మతీ ఎంతటి సాహసమునకు బాల్పడితివి. మిత్రులారా! ఇదంతయు దామోదరుని క్రూరత్వము. మూర్తిసింగును సంహరించు తన ప్రియాంగనను మీనాక్షిని గొంపోయెను. మన మీ సమయమున నాతని శిక్షించు మార్గము యోచింపవలయును. యోచించునంత పనియేమున్నది. ఈశవమే యాపాపాత్మునిపాలిటి మృత్యువగును.

విద్యార్థి :—ప్రసాదరావుగారూ! దామోదరు డెట్టి క్రూరత్వ భావుడయినను మరియొకనిమిత్తమై వెనుకాడవలసియున్నది. ఇయ్యది పరిపాలన వెరుంగుదురేని దామోదరుని న్యాయపద్ధతిగా రక్షింపక మానరు. అదిగాక నాతడు కాలేజీవిద్యార్థియగుటచే కాలేజీ కంతటికి

నీయుపనింద సంభవించును ఇయ్యది మన ప్రిన్సిపా లెరింగినేని మనకు
నగు ప్రాయశ్చిత్త మొనర్పగలడు. కావున దీనికి వలయు కర్తవ్యము
దలంపుడు.

మోహనరావు :—మిత్రులారా! మీరు జెప్పినది నిశ్చయము
మనమీ శవమును యన్యు లెరుంగకుండునట్లు యెచ్చటనయిన మాపు
చేయవలెను. అప్పుడు మన మతథన్యుల మగుదుము మిత్రుని గాపా
డుటేగాక మన యుపనింద నెరవేరును. అదియే నా మనోనిశ్చయము.

విద్యా :—మోహనరావుగారు చెప్పిన సదుపాయమునకు
మేమందర మంగీకరించుచున్నాము.

మోహ :—మిత్రులారా! అదిగో ఆమరుగున రహస్యముగా
నీశవము నుంచుదము తదుపరి వలయు ప్రియత్నములెల్ల జేయుదము.

(శవమును గొంపోవుదురు.)

(నెల్లూరునందు జయంతుడు, సుశీల లిరువురు)

జయం :—కాంతా! ఈసంసారమున జీవింపహించు టతి
కష్టమైయున్నది.

సీ. సంసారమనుమహా సాగరంబు నుదాట
విమలమానవ శ్రీవిష్ణుసేవ
తాపత్రియాలీల దావాఘ్నికోర్వంగ
విష్ణుసేవామృత వృధగాదె
భవభయహారణంబు పరమాత్మునంసేవ
కలుషంబులనుబాపు కరుణసేవ
అరయపురాణంబు లభ్యసింపగనుండు
వీలయినదారి శ్రీవిష్ణుసేవ
గీ. సకలసౌఖ్యాంధమైన సంసారమందు
ధన్యతన్ గాంచనెంచెవి తపసులెచట.

కాలనిర్ణయ మొనరించి కాంచినారు
ము_క్తిపదాబ్ధిన ధన్యతలో పువ్వుబోణి

వనితా ! మన మిల్లింతకాల మీమాయా సంసారమున తపింప గలము విష్ణుసేవామృత మే ప్రధానమయిన కల్పవృక్షము. అట్టి సంసేవనమున ధన్యత నొందవలసిన దేకాని, తదితర మార్గములన్నియు, నిష్ప్రయోజనములు. ధనమనియు, పుత్రులనియు, బంధు వాత్సల్యమనియు, ఇవన్నియు నిష్ప్రయోజనమైన వాంఛలు. సజీవులై ప్రాణమున్నంతకాల మవి ప్రేమానందములే కాని, మృత్యువయిన వెంటనే యవి దూర భ్రాంతులగును

గీ. ధనధనేతర పుత్రుల తలచుటెల్ల
మృత్యువెంటబడిన నవి మిగులుగాదె
ప్రాణములు గోలుపోవుచో దేవు నుంచు
భజనసల్పిన ఫలమును బడయగలరె

సుశీ :—నాథా! తమ హితోపదేశ మది యంగీకృతమయ్యెను. కావున మన మా సర్వేశ్వరుని ఏకచిత్తమున ధ్యానింపవలయును. సర్వదా మన మిట్టి సంసార తాపత్రయపాశము చే నశింపనేల ! మన యుద్యమ మిక కొనసాగింపవలయును.

పోస్టుమ్యాన్ :—(ప్రవేశించి) వందనములు, ఇదిగో మీ లెటర్సు (అని ఇచ్చిపోవును.)

జయం :—(అన్ని జాబుల జూచి) సుశీలా! బొంబాయినుండి జాబు వచ్చెను కాని, అందులో ప్రసాదరావు సంతకమున్నది. ఆతడెవరో మనకు తెలియదు.

సుశీ :—జాబును ప్రశాంతముగా జదువుడు.

జయం :—(చదువును)

మహారాజశ్రీ జయంత్ గారి సన్నిధికి—

బొంబాయి కాలేజీ విద్యార్థి ప్రసాదరావు అనేక నమస్కారములుచేసి వ్రాయున దేమనగా :—

ఆర్యా!

తమ కుమారుడు దామోదరుడు, విద్యపై ఇష్టము లేదని పైగా తిరుగుచు, పదిదినముల క్రిందట టెన్నిసు పందెమునందు రెండువేల రూప్యములు గోల్పోయెను. అటుతరువాత నాతడు లజ్జాపనత హృదయుడై కాలము గడుపుచు, మూర్తిసింగు భార్యయైన మీనాక్షిని ప్రేమించెను. అంతట నిన్నటిదినమున దామోదరుడు స్వయముగా వారి మందిరమున ప్రవేశించి, మూర్తిసింగును పిస్టలుతో గాల్చి, మీనాక్షినిగూడి, ఏ ప్రదేశమునకో పారిపోయినాడు.

అందుగల శవము ప్రజల కగుపడకుండునట్లు మే మొనర్చితిమి ఇంతియే సంగతులు.

ఇట్లు.

దామోదరుని మిత్రుడు,

ప్రసాదరావు.

అకటా! దామోదరు నట్టి హీనస్థితిక సంభవించెను. దామోదరా! భీతిచే బొంబాయినుండి నీవెచ్చటికి పారిపోయితివి ఎందుగలవని మేము రానుందుము. జరిగినవృత్తాంతమైననాకు సుంతేని తెల్పక, నీవిట్లాచరించుట ధర్మమా? లేక లేకగలిగిన కుమారుడవని, అల్లారుముద్దుగా పెంచి పెద్దగా జేసినందుకు ప్రతిఫల మొనర్చితివి నీ ముఖపద్మమును మేమెచ్చట గాంచనుందుము.

కుమారా! నేటికి నీపైగల భ్రాంతిని విడనాడ జేసితివా? బాలుడవై కార్యాకార్యము తెరుంగక నీవెట్టి యిడుములకు బాల్పడితివో తెలియకున్నదిగదా! కాంతా! ఈవిధమున దామోదరుని విషయమై విచారింప ఫలమీ సన్మానపత్రమయినను లేదు. ఏదియో కొలదిగా

లమున కాతడు సజీవుడై యుండ మన చెంతకు రాకమానడు. గతించిన దానికై చింతింప నిప్పు ప్రయోజనము అబలా! దుఃఖమాపుము.

(అని కన్నీరు నుడుచును.)

సుశీ:—నాథా!

గీ. కడుపునందలి నవమాస కాలమెల్ల
మోసి కని పెంచినట్టి నా ముద్దుసుతుడు
కష్టముల గాంచకుండ నే గాంచగలనె
నాథ నా ప్రాణనాథ నా ప్రాణమిడుదు.

ఇట్టి కర్ణకఠోరమయిన వార్త నా హృదయమును దహించుచున్నది. నా ముద్దుకుమారుడు దామోదరుడే లోకనిందకు సంతసించెనా హా కుమారా! దుర్భరము నీపై భ్రాంతి విడజాలను. (అని మూర్ఛిల్లును)

జయుం:—సుశీలా! ధైర్య మవలంభింపుము గడచినదానికై పశ్చాత్తాపింప బాడిగాదు. (అని లేవనెత్తి) సతీ! ఇక మనకీ సంసార భ్రాంతివలదు. సర్వలోకైక రక్షకుడగు యా సర్వేశ్వరుడే మనకు ముక్తిమార్గ మొసంగగలడు. కావున నట్టి దివ్యపదము భజించుటే సకలపాప నిర్మూలనంబగును.

సుశీ:— నాథా! నిశ్చయము నిర్జరారణ్యప్రదేశమునకరిగి దైవభక్తిచే గాలము గడుపుదము. అందలిగల కందమూలఫలాదులే మన నిత్యభుక్తములు.

జయుం:—బాలా! నేనట్లంగీకరింపవలసిన దేగాని నీ విషయమైన నాకు దుఃఖ మొదవుచున్నది. ఏమంటివా?

సీ. హంసతూలికతల్పమందు బరుండెడు నీవు
బండరానేలల బరుండగలవె

యతివలతోగూడి నాటలాడెడినీవు
క్రూరమృగంబుల చెంత నుండగలవె
వీణానువాద్యములు వినుచుండిననీవు
పక్షినాలాపము ల్బడయగలవె
భక్ష్యభోజ్యంబుల బరగజెందెడునీవు
కందమూల ఫలంబు నొందగలవె

గీ. సకలసౌభాగ్యమైన యీ సౌధమునకు
పోయిజెందెడ నీ వెట్లు నడవులందు
కాలయాపన జేతువో కాంతనీవు
క్రూరసత్వంబులనుగాంచ గూలుదీవు

సుశీ :—నాథా! ఎంతపొరబడితిరి. సర్వదా యీ సౌఖ్యాతిశయములు స్థిరముగా నుండునా? అవి యస్థిరములని నీతికోవిదులు చెప్ప లేదా? తమ దివ్యచరణామృతసంసేవన నాకు లభించియుండ, మరి నాకన్యసౌఖ్య మేటికి. ఆ పరంధాముడే సర్వదా నాకు తోడ్పడ గలడు. రమ్ము దైవప్రార్థనకై గానసములకు నిష్క్రమింతము.

(అని పోవుదురు.)

3వ రంగము.

[దామోదరుడు, మీనాక్షిగూడి కర్నూలువచ్చి]

మీనా :—ప్రియమనోహరా! ఇయ్యది మనకు క్రొత్తస్థలము ఇంగిలిగల సమాచారముల మన మెరుంగము. కావున మన మెచ్చటి కయినబోయి యొకగది తీసుకొని యందు వసింతము.

దా :—అబలా! క్రొత్తస్థలమున నెందుకు. ఎచ్చటనయినా నన్ను ధిక్కరించువారుగలరా?

మీనా :—(స్వగతము) ఓహో! నిన్నటి రాత్రి సేవించిన బ్రాందికై పింకను తగ్గకున్నట్లున్నది ప్రభావముల చాలా పేరులుచున్నాడు. (ప్రకాశముగా) నాథా! కొంచెము ప్రశాంతముగ మాటాడుము. ఎచ్చటికైన గది జూచుటయే నా ముఖ్యాభిప్రాయము.

దా :—మీనా! ఇందలి నా కొక స్నేహితుడు దుర్గారావను వాడుగలడు. అందు మన మరుగుదుమేని సకలసౌఖ్యములు జేకూరును రమ్ము పోవుదము. (అని పోవుచుండుదు)

దుర్గా :—(వచ్చు మార్గమున వారలజూచి) ఆర్యా! దామోదరా! వందనములు ఎన్నిదినములకిచ్చట ప్రవేశించితిరి. అందరు క్షేమమేగదా.

దా :—మిత్రమా! దైవకరుణారసమున అందరమూ క్షేమముగానున్నాము.

దు :—ఆర్యా! వీరెవరు?

దా :—ఈమె నా భార్య మీనాక్షి.

దు :—అట్లయిన మీరిచ్చటెన్నిదినము లుందురు.

దా :—మా తలంపు ఫలించునంతవరకుండవలయును.

దు :—అటులయిన రండు పోవుదము (అని కొంతదూరము బోయి) అదియే నా మందిరము. అందలి కుడివైపునగల గదిని నీ వాక్రమింపుము.

దా :—మంచిది (అని పోవుదురు.)

[దామోదరుని గృహమునందు]

దా :— ఆహా! సంతోషమున్న నిట్లుండవలయు సర్వదా సౌఖ్యాతిశయములు నా పాలిటి ధనమేగాని యన్యుల కవి చేకూరునా?

సీ. సూర్యోదయంబున సోడాలమిక్సర్
బ్రాందీల జేకొను పరమసుఖము

ప్రొద్దుబారెడు లేవ భోజనతాంబూల
పరిమెళవాసనలో బడయుసుఖము
మధ్యాహ్నమగునేని మమతతో సీకాని
పాయసంబులజెందు పరమసుఖము
ప్రొద్దుగ్రుంకక మున్నె వ్రాభోణులనుగూడి
వేడుకఆలరదారి బోవుసుఖము
గీ. రాత్రి లెక్కింవ వడతుల ప్రక్కజేరి
సరసములు గూర్చునట్టియా విరహసుఖము
భళిరా భారత దేశపు ప్రజలకిట్టి
సౌఖ్యము న్నదే భువికష్టచయముగాక.

(మీనాక్షి ప్రవేశించి) మీనాక్షి! వచ్చితివా? మేజాపై నుండు బ్రాంది సిగరెట్టుప్యాకెటు తెమ్మా,

మీనా:—నాథా! అనవరత మిట్టి దురభ్యాసమున ప్రయోజన మేమయినగలదా? మత్తు ప్రాణముల హరించునుగదా?

దా:— ఓహో! నా పలుకులకు ప్రత్యుత్తర మొసంగుచున్నావా? మంచిది.

మీనా:—నాథా! పొరబడితిరి. మీ వేదవాక్యముల దిరస్కరింతునా? కోపములేక ప్రశాంతమున గానుడు.

(అని బ్రాందిని, సిగరెట్టును తెచ్చియిచ్చును.)

దా:—(బ్రాందిని సేవించి) మీనాక్షీ! దీని శక్తిప్రభావములు మూఢాత్మా! నీ వేమెరుంగుదువు.

గీ. మూఢ యజ్ఞానమనుష్యులీ పుడమిదీని
శక్తి తేజోపకారవి సౌఖ్యములను
కాంచగలరొకో వాదనలో గ్రంథమునను
పరగచింతింప ధరయందు నరయగలదె.

కాంతా! దీని శేవించు కతన నేనట్టి సాహసకార్యము లాచ
రించితినో స్మరించితివా? ఇటు వినుము.

సీ. కోపిష్ఠినైయలనాడు కోపించివాడను
ప్రియగృహంబుల నదిరి త్తయగునె
నన్ను హింసింపగ నున్నట్టి పాంథుల
కరవాలమున జంప కల్లయగునె
యెదురించి కయ్యంబు హెచ్చింపగబూను
శౌర్యులజంప నసత్యమగునె
మోహాంధకారియా మూర్తిసింగును జీల్చి
ద్రోచుట నిక్కల పొల్లుయగునె
గీ. శౌర్యమర్భర కామాంచ శత్రుపతికి
హస్తిసింహంబు బోలువా యాయుధంబు
బరగస్థాపింప యన్యులు బ్రతుకగలరె
లలనరోయి వినుసత్య పలుకుగాదె.

మీనా:—(స్వగతము) ఓహో ఇతడు మత్తుచే మతి తెలియ
కున్నాడు. ఇతనితో మితిమీరి సంభాషించుటపాడిగాదు. అదిగో
దుర్గారావు ప్రవేశించుచున్నాడు.

దామో:—(దుర్గారావు ప్రవేశింప) మిత్రమా! రమ్ము
కూర్చుండుము. ఏదియో కార్యార్థమై వచ్చినట్లున్నదే

దుర్గా:—ఆర్యా! ఇదిగో ఈచిత్రపటమును వీక్షింపుము.

దామో:—మిత్రమా! ఈచాయాపట మెవ్వరిది, దివ్యకళ
లచే ప్రకాశించి యన్యహృదయముల నాకర్షించుచున్నది.

దుర్గా:—ఆర్యా! ఆలకింపుము.

సీ. సకలసౌందర్య విస్తార భాసంతమగా
బళ్ళారి దేశపు నగరిత యుదియు
సర్వవిద్యా విశేషంబులఁ గదియుంచు
జగతి విఖ్యాతమగా సారసాక్షి
నిండువెన్నెలరేయి నిరసించు నెమ్మోము
గలసద్గుణాశాలి కాంతయిదియు
వినయసౌశీల్యంబు పెచ్చుగాంచెడి నాతి
లలిత మేలాదిగ చెలియయదియు

గీ. వేశ్యకులమున జననంబు పృథ్విలోన
నొందియుండుటె కాని యసందియమున
దీని భావింత్రు మనుజులు మానసమున
నొక కులసతియుఁ జేయంచు నిక్కముగాదె

ఈమోహనాంగి బళ్ళారిపురవాసి, లలితయనుపది, ఇయ్యది వేశ్యకులమున జన్మించినను, గుణపరిభావము లతికోనియూడ గనవు తన యిష్టానుకూలమున వరునివరింప చాయాపటములంపెను.

దామో :—అట్లయిన నీవేమిచేయ నిశ్చయించితివి ?

దుర్గా :—వివాహమాడ నిశ్చయించితిని

దామో :—దానికామె సమ్మతించెనా !

దుర్గా :—అందుకు సమ్మతించినారు ఇదిగో యీ లతాంగి జననీజనకులజాబు (అని చూపించును)

దామో :—(చూచి) అట్లయిన ముహూర్తము రేపేనా ?

దుర్గా:—అవును మీరుకూడ వివాహమునకు రావలయును.

దామో :—మంచిది. అందు వివాహకార్యములందు కడు జాగరూకుడవై యుండుము సుమా ?

దుర్గా :—ఆర్యా ! యిక పోయివత్తును.

దామో :—మంచిది (అని దుర్గారావు నిష్క్రమించును.) ఔరా ఏమి యీ కాంతామణి యౌవ్వనరూప విలాసములు దివ్యకళలచే నుప్పొంగు యీ చిత్రపటమునవలె పద్మము నేనెందు గాంతును. దుర్గారావుకా వన్నెలాడి లభించునా! తుదకది ప్రేమించునా? అదంతయు కల్లకాకమానదు. ఏదియెట్లయినను నేనా కాంతా శిరోమణీ ఆ లలితను కళ్యాణమాడియే తీరవలెను. ఇదియే నామనో నిశ్చయము. అట్టి సౌభాగ్యము లభింపకుండునేని, నా యీ జన్మమికేల? నాసాహస మింకేల?

మీనా :—మనోహరా! చాయాపటమును గన్నంతనే మీరేదియో యోచించు చున్నట్లున్నదే!

దామో :—అవును యోచించుకొనుచుంటిని

మీనా :—ఏమది...?

దామో :—వివాహమాడవలెవని—

మీనా :—ఏమి? నిశ్చయమేనా?

దా :—త్రికరణశుద్ధిగా నమ్ముము.

మీనా :—అట్లయిన నాగతి హీనస్థితియేనా?

దా :—అదియేమొ నాకు తెలియదు.

మీనా :—నాథా! ఏమియో మీరిట్లడుగుచున్నారు, హాస్యమలర జెప్పుచున్నారా?

దా :—నాజన్మమే కడుహాస్యమైయుండ నిన్ను హాస్యమాడుదునా? ఇకనాపై భ్రాంతివదలుము.

మీనా :—మనోహరా! ఎల మీరిట్లనుగుచున్నారు మీపై భ్రాంతి విడచి యితరులపై బెట్టుదునా?

దా :—మీనాక్షీ! ఆ అధిక ప్రసంగము నిష్ప్రయోజనము. ఇక నాకు నీ ప్రేమవలదు.

మీ :—ఆఁ! ఇది నిజమా ? దురాత్మా ! ఎంత క్రూరత్వము నకు సిద్ధపడితివి ?

గీ॥ పెండ్లియాడినభర్తను పిప్పలెత్తి
కాల్చినాడవు దాన నే కనికరింప
ప్రియుడవంచును యుర్విత్రాడు బెట్టినావు
మాన్యజన్మంబు స్థిరమందు మమతగలదె

పాషాణహృదయా ! నమ్మించి గొంతుపై కత్తినిడుట నీకు ధర్మమా ?

దా :—పాపినీ ! నీమాయాపల్కులచే నాకేమి ప్రయోజనము ఇక ను నాలసింతువేని మనీయుతలంపు నిష్ప్రయోజనమగును. ఇదిగో పోవుచున్నాను.

మీనా :—ఔరా ! కలుషాంధా ! సుంతేని కనికరము లేక పోవుచున్నావా ? నీదుష్కార్యమునకు హాసించిన సర్వేశ్వరుడు నిన్ను శిక్షింపకుండునా ? ఓసర్వభూతములారా ! సూర్యచంద్రులారా! ధర్మ దేవతలారా ! మీరైనా దామోదరుని హృదయమును జక్కజేసి నన్ను సంతోష జరుపలేరా ? ఇట్టి అన్యప్రదేశమున నేనెట్లు జరింప గలను ఎట్లు సుఖింపగలను దైవమా ! ఇట్టి దుస్సహములు భరింపజాల వనాంతరమున ఏకపక్షి చందంబున నేనెట్లు జీవింతును. ఎట్లు ప్రాణ ముల భరింతును. సర్వేశ్వరా! ఇదియే నాభక్తిపూరితమైన నమస్కా రములు. నేనిక ప్రాణములు వదలుచుంటిని. ఓ భారతదేశీయ సోదరీ మణులారా ! కలియుగవంచకుల వీక్షించితిరిగదా ? ఇట్టి నాయీ పరి తాపము హెచ్చియుండుటచే నాప్రాణములు దొలంగుచున్నాను. నా యీ ఆత్మహత్యకై ఈదీనురాలిని దూషింపకుడు, ఇవియే నా యీ సోదరీమణులకు వందనములు.

(అని చెంతనున్న త్రాడును తీసుకొని మెడలో వేసి)

గీ. అరయమాంగల్యమునుగట్టి యాదరించి
నిండుప్రేముడి నన్ను మన్నించునట్టి
ప్రియతమా నీకు మృత్యువై వెలసితయ్య
నీవుబోయినచందాన నేనువత్తు
నిదె నమస్కారపూజ్యము లిత్తుగొనుము.

(అని ధ్యానించి వురకప్రయత్నించేసరికి కౌసికుడను యోగీం ద్రుడచ్చటి కరుదెంచి అమ్మా ఆగుమని చెయ్యిపట్టుకొనును).

కౌసి :—(ప్రకాశముగా) అమ్మా! ఆగుము నీ వెట్టిసాహసము నకు సిద్ధపడితివి. ఆత్మహత్య ఎట్టిపాపపూరితమైనదో స్మరించితివా?

మీరా :—మునితిలకమా! మాయాప్రపంచమునందలి వంచ కుల యోచింప యీ జన్మమెందులకని విరక్తికలుగుచున్నది.

కౌ :—అమ్మా! నీవీ సమయమున ఆత్మహత్యకే సిద్ధపడ కుము. సకలరక్షకుడైన యీశ్వరుడే నిన్ను గాపాడును. కావున యీ వైరాగ్యములవీడిభక్తవత్సలుని ప్రార్థించి ధన్యతనొందుము రమ్ము మా నిలయమున కరుగుదము. భక్తులతో కాలయాపన మొనర్పుము.

మీ :—(తాదును తీసివేసి) ఆర్యచంద్రమా! తమ హితోప దేశమున ధన్యురాలనైతిని. మాయాప్రపంచకలలు దుఃఖమునకు కార ణము. అసామాన్యుల హరించెడిది ప్రేమయేకాని వేరొండులేదు. నా దుస్థితి కారణము నా గర్వమేకాని మరెవ్వరునుకారు.

కౌ :— అమ్మా! కడచినదానికై చింతింపఫలమున్నదా? మానవు డేకాలమున నేదుస్థితికి బాల్పడుననో యెవ్వరెరుంగుదురు. లోకరక్షకుని దివ్యచరణామృతమే ప్రధానమైయుండును. తల్లీ! యిక నాలసించిన ప్రయోజనమేమి? రమ్ముమదీయనిలయమునకు కరుగుదము.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

రౌడీ

చతుర్థాంకము.

ప్రథమరంగము.

(బళ్ళారివందు లలిత జననీజనకులు)

సుగం:—ఔరా! కాలచిత్రము అనవతరమిట్టి సంసారమున దుఃఖమనుభవింపవలసిన దేకాని, సుఖమేషన్మాత్రమైనా చేకూరదు కదా? మాధవా!

సీ. హంసధ్వనీలోల యవతారములమొందు
దాల్చి భూయశమున దనరినావు
కేదారవాసమిా కృపాదర భక్తావ
ళిధత్రిపైబొర్లాడ వెలసెసుఖము
సారస్వతీగంగ సంతతో ఇతులొంద
మీదు కరుణాండ మెలగగాదె
కళ్యాణగాత్ర మీ కారుణ్యరసమున
జగతికి విఖ్యాతమై మిగులదనరె
గీ. మోహనాకార మీదగు సాహసమున
దనుజవీరుల పొంకంబు యణగెగాదె
కన్నడిటుసేయ నేలనో కమలనాభ
నిందుదయతోడ గావవే నిర్మలాత్మ.

రక్షకా! ప్రేమానందమునగన్న నా యీ సుకుమారి కళ్యాణ మునకై ప్రయత్నింతమన్న నా కేమియు స్మరింపకున్నది. నా హితోప దేశముల కామె సమ్మతించుటలేదు. తల్లి యెంతవినయవిధేయతచే ప్రార్థించినను చెవిబెట్టకున్నది. ఆమె హృదయమునగల మర్మమైనను విన్నవింపకున్నది. (అని భార్యతో) కాంతా! కుమారియైన లలితకెన్ని బోధించినను ఫలములేకున్నది. కనులార కళ్యాణోత్సవముగాంచ నభిలషించు మనకు సర్వేశ్వరుడట్టి తరుణము లభింపజేయకున్నాడు.

గీ. వంశము సదోద్భవలన్నియు వ్యర్థమయ్యె
నీరజాక్షుని సంసేవ నీటగలసె
వరయ పెండిలియుత్సవం బరయలేక
దిక్కులేనట్లు బతికెనూ దిక్కుదదె.

అబలా స్త్రీవైనా బాలికకు తగినహితోపదేశముచేసి నాకు సం తోషమొసగలేవా?

పుష్ప:— మనోహరా! ఎన్నివిధములని ప్రయత్నింతును. ఎంతముద్దాడి చెప్పినను వినకున్నది. తానేదియో మారుప్రయత్నము నందున్నట్లు తెలియుచున్నది నిన్న మనము నిశ్చయించిన దుర్గారావుకు కబురుజేసితిమిగదా? అతడీవేళవరికి గృహంబున ప్రవేశించును. ఏమైనను ఈనాడే కళ్యాణము నెరవేర ప్రయత్నింపవలయు బాలబాలికలు జననీజనకులంద యధీనమునందుందురుగదా! దానికై చింతయేల?

సుగం:— అటులయిన వివాహ మీనాడే నిశ్చయింతము. వల దని చెప్పినంత మాత్రమున వినకూడదు. దుర్గారావు తిప్పక రాకమానడు. నేనుపోయి బ్రాహ్మణోత్తములను తీసుకొనివత్తును.

(అని నిష్క్రమింతురు,)

లలిత:— అమ్మా! నా పాలిటి యమదూతలై మీరు కలుష వాక్యము లుపదేశించుచున్నారు నా కా దుర్గారావుపై యిష్టము లేదు నే నతనిని వివాహమాడను. ఇదియే నా నిశ్చయము.

పుష్ప :—అటులైన నింకెవరిని అంగీకరింతువు.

లలి :—ఇదిగో యీ చిత్రపటము వీక్షింపుము. ఇట్టి మదన స్వరూపుని దామోదరునే ప్రేమించితిని. ఇతడే నాకు భర్త. నన్ను సౌఖ్యానందమున దరింపజేయు నా భాగ్యదేవత యితడే.

పుష్ప :—అతని స్థితిగతులెరుంగకుండా మేమతని నెట్లంగీకరింతుము. ఈ వృత్తాంతము మీ తండ్రి కెరిగింపుము. అతడేయభిప్రాయమొసంగునో దాని నంగీకరింపుము. అదియే నాకును సమ్మతము.

లలి :—అమ్మా! ఒకరి యభిమతముల నేనంగీకరించుటెందులకు? నా సుఖమునకై నేను ప్రయత్నింపవలసినదేగాని యన్యహితోపదేశమొందులకు మీ పలుకులు నాకు సమ్మతించుట లేదు.

పుష్ప :—అవును కాలవైపరీత్యమునుబట్టి వినాశకాలమునకు మా హితోపదేశములు నిష్ప్రయోజనములు.

గీ తల్లిదండ్రుల సత్కీర్తి దలపకుండ
నార్యవేదోక్తములను నీవరయకుండ
స్వేచ్ఛావాంఛయు నిష్ప్రయోజనముగాదె
కాల విపరీతముల నీవు గాంచలేదె.

నీ యిష్టానుసారమున జరించి వివాహమాడిన, కష్టమే కాని సుఖము లభింపదు.

లలి :—అమ్మా! చాలా పొరబడితివి.

గీ. మద్రదేశనాయకుని కుమారై సత్య
వంతుపై భ్రాంతిగల్గి వివాహమాడి
యముని చే దివ్యవరములనంది దివికేగి
పతినిరక్షించి సౌఖ్యంబు బడయలేదె.

కావున ప్రేమించి వివాహమాడిన సర్వసౌఖ్యములు చేకూరక యుండునా?

(సుగంధుడు బ్రాహ్మణోత్తములను జేకొని ప్రవేశించును)

సుగం :—కాంతా! పుష్పవతీ! కళ్యాణమునకు వలయు పరికరములు చక్కజేయుము.

పుష్ప :—అట్లొనర్చిన ప్రయోజనమున్నదా?

సుగం :—ఎందుకు?

పుష్ప :—అమ్మాయికి దుర్గారావుపై యిష్టము లేదట

సుగం :—మరెవ్వరినైన ప్రేమించినదా?

పుష్ప :—ఇదిగో ఈఫోటోను చూడుడు.

గీ. ఘనత కర్నూలుదేశపు మనుజుడంట
ముద్దులొలికెడి మోము సంపూర్ణుడంట
గుణగణ ప్రభాసనందులు గలవంట
నరయ దామోదరంబని బరగునంట.

అట్టి ఈపురుషవర్యుని కళ్యాణమాడ నిశ్చయించినది. ఆమె మనస్సుకు దుర్గారావును గురించి బోధించినను ఫలము లేకున్నది.

లలి :—జనకా! యిష్టము లేని పెండ్లికి నన్నంగీకరింపు మందువా? ఇది నీకు ధర్మమా!

సు :—ధర్మమో, యధర్మమో, యానల యోచింతము. దుర్గారావునే వివాహమాడవలెను.

లలి :—ఆమనుజాధముని నేనంగీకరింపను.

సు :—ఇదినిజమా?

లలి :—త్రికరణశుద్ధిగాగా నమ్ముము.

సు :—ఔనే! తలిదండ్రులకు నీవొసంగుభక్తి ఇదియేనా?

నాప్రయత్నమెట్లు విఘ్నమగునో చూచెదను. అదిగో దుర్గారావు గారు ప్రవేశించుచున్నారు.

లలి :—జనకా—

గీ. కలుషమతముల బోధింప ఫలము లేదు
భ్రాంతి లేనట్టి పెండిలి ఫలము లేదు
వారు తిట్టురు పోదురు మీరటన్న
ఫలము లేదయ్య పాపంబు గనుగునందు

దుర్గా :—(ప్రవేశించి) మామగారికి నమస్కారములు

సు :—అయ్యా! కళ్యాణసిద్ధిరస్తు. మేము వివాహమునకై పలయు ప్రయత్నము లొనర్చితిమి ఇది మంచి ముహూర్తమని యార్యులు నిశ్చయించినారు.

దు :—ఆర్యా! మంచిది. తమకరుణామృతమున కడుధన్యుడను. యీలలితను నేకళ్యాణమూడ నాభాగ్యలత దిన ప్రకాశ మందుట నిస్సందేహము.

గీ. అరయ సముద్రాలు ఏకమై పొరలుగాక
కోమలంబైన గగనంబు గ్రుంకుగాక
తల్లిదండ్రిలు మృత్యువుల దాల్చుగాక
నిన్ను జేపట్టుటనుమాట సున్నగాదె.

సు :—భూసురులారా ఏమి చూచెదరు. మంత్రపారాయణములు గావింపుడు.

(అనిలలితనుపట్టి పీటలపైకూర్చొనబెట్టి పట్టుకొనును.)

లలి:—జననీజనకులారా! ఈసుకుమారిని, లలితను, స్త్రీప్రేమంపు రక్తధారను, కిరాతును వప్పగించుచున్నారా? పాషాణహృదయమైన మీహృదయముసుంతైన జాలిగలగకున్నదే! అహోరాత్రములు

ప్రాణుల మాయోపాయమునబట్టి ఖండించి, జీవించు బోయులకైనా దాక్షిణ్యము వానిని సంహరించు వేళ గల్గునే కాని, మీకట్టి దాక్షిణ్యము కుమార్తెపై లేదుగదా! మిమ్ము నేను తలిదండ్రు లనేదుకు, కుమార్తెను మీకట్టి నగౌరవముజూప ప్రయత్నించుచుండ, యీనిర్భాగ్యురాలికి ప్రాణంబులపైనాశయేందుకు? మనోవిరక్తియైన కళ్యాణమేందుకు? కుమార్తెయని కాసంతైనా ప్రేమజూపని మీజన్మమిక కాల్చనా మీధనధనేతరములెల్ల మిమ్ము దహింపకమానునా? ఓ పౌరులారా! సకలదుర్జన శిక్షావిచక్షణ దక్షులారా! మతప్రాణప్రియులారా! ఇట్టి యసమ్మతమైన వివాహము నెరవేర్ప మీకుధర్మమా? ఈసుకుమారి వికిరాతున కప్పగింప. మీకు శ్రేయస్కరమా? అల్పులైన నాదీయ జననీజనకులు దురభిప్రాయముల గొనసాగింప మీరూరకుండియూ? ఇట్టియనుచితకార్య మవలంబింప మన భారతమాతకు నిష్కళంకమే కదా! ఓ యష్టదిక్పాలకులారా! మదీయ ప్రాణేశ్వరుని మీరైన నా స్థలమునకు దోడ్కొనిరారా ఓసూర్యచంద్రములారా! న్యాయాన్యాయముల పరిశీలించి మీరైనా నాకు సహాయము నొనర్పరా? ఓ కృష్ణా! దుష్టవంశదహరా! ఆపత్కాలమున నన్ను గాపాడవా! వీరలు నాపాలి యమదూతలై బాధించుచుండ నూరకవీక్షింప మీకు ధర్మమా? న్యాయాన్యాయము లవలంబించి శిక్షింప మీకు సామర్థ్యము లేదా? మున్నెన్నియో ప్రాణులరక్షించితివని యార్యోక్తులు జెప్పుచుండ వాటిని నమ్ముట కాధారమేమైనగలదా? అకటా! ఎంతప్రార్థించినను సుంతైన సహాయము లభింపదాయెగదా? మితిమీరిన యురవుచే నాకంఠము గద్గదస్వరము చందమాయెనే! హా దామోదరా! మదీయ ప్రాణప్రియా! ఇట్టి యాపత్కాలమున నన్ను రక్షింపరావా? నీయధరామృతమును గ్రోలనివ్వవా, ఇక నీప్రియాంగనకు ప్రాణములు పోయినపిమ్మట నీవేమి సుఖింపగలవు? నీవు నన్ను వివాహమాడెదనని తెలియజేసి, తుదకు మోసగించుట

మీకు ధర్మమా! అయినను కానిమ్ము. సర్వేశ్వరుడగు కృష్ణభగవా నుడు ఈదీనురాలికి దోడ్పడకుండునా? (అని దుఃఖించును)

పౌరు :—అమ్మాయి! ఊరక కాలయాపన మెందుకు. నీ తలిదండ్రుల కోర్కె నెరవేర్పుము.

లలి :—అయ్యలారా! ఇట్టి యజ్ఞానుని వివాహమాడుటకు నేను సమ్మతింపను విద్యయే కదా సర్వకార్యములకు భూషణము.

పౌ :—అట్లయిన పెద్దలమాట దిరస్కరింతువా?

లలి :—పెద్దలన నెవరు? వయస్సు మీరినంతనే పెద్దలగుదురా? జ్ఞానమున బ్రవర్తించు సత్కార్యము లాచరించువారలే పెద్దలని కొనియాడబడుదురే కాని. దుష్క్రియలాచరించు వారు పెద్దలగుదురా? ల మీరిట్లు పరితపించెదరు? నాకీ వివాహము నలకు.

.. :—కానే దుర్మతీ! బ్రాహ్మణోత్తములను దూషించి తివా? (అని దుర్గారావుతో) అయ్యా నీవు పీటపై గూర్చుండుము. (అని బ్రాహ్మణోత్తములతో) ఆర్యులారా! ఇక మీ కార్యముల నెరవేర్చుడు అని దానిను పీటపైకూర్చుండ బెట్టును.)

(తెరలో)

గీ. ఆగుడాగుడు, మీకార్యమాపలదోసి,
యాత్మరక్షణ మార్గంబు లరయుడయ్య
పెండ్లివేదిక శవముల పెంటగాగ
జరుగుకాలంబు వచ్చెనో సభికులార.

ఓహో! బ్రాహ్మణాధములారా! ఇట్టి యన్యాయ కార్యము నెరవేర్ప మీకుధర్మమగునా? అనుచిత కార్యమున ప్రవేశింప బుద్ధి మంతుల కర్హదానమగునా? అబలను నిస్సహాయిని, కూరత్వమున బంధించి యిష్టములేని కళ్యాణమొనర్ప శ్రేయస్కరమా? తల్లిదండ్రు

లావంక నేనిలచి కుమారైమనోభీష్టము తెలుంగక కండ్లగట్టి నూతిని బడఁద్రోయు ధర్మమా? ధర్మమన నెందులకు మీ యీ దురుద్దేశము లకు మదీయపౌరుషమే ప్రధానమై యుండును. కావున మీ ప్రాణముల గాపాడుకొనుడు.

లలి :—(స్వ) ధన్యురాలను నన్ను ప్రేమించి సుఖింపఁజేయునున్న నా ధనరాశి దామోదరుడిట ప్రవేశించుచున్నాడు. తన వీర్యప్రతాప మిందు వెదజల్లి మదీయజనవిజనకులకు ప్రాయశ్చిత్తమొనర్ప బనుచు చున్నాడు. భాగ్యము నిర్భీతిని ధరించితిని.

సు :—(స్వ) అకటా! వివాహము జయప్రదముగా కొనసాగ కుండెనే, ఎవడో దురాత్ముడు ప్రాణముల గాపాడుకొమ్మని ప్రేలుచు ప్రవేశించుచున్నట్లగపడుచున్నది. ఇది మోచింప దగ్గినపనియే తెలియుచున్నది దీనికి పలయుప్రయత్నమొనర్తుమన్న కాలుసేతు లాడ కున్నవి. (ప్ర) పౌరులారా! మదీయ ప్రాణరక్షకులారా! మీకీయాప త్కాలమున నాకు సహాయమొనర్పుడు. ఎవడో వ్యర్థప్రలాపి ప్రాణ ముల గాపాడుకొమ్మని ప్రేలుచున్నాడు. మదీయధైర్యసాహసములు నలుసంకల ప్రాణాపేక్షకై పరుగిడుచున్నవి. శరణాగతుండనైన నాకు ప్రాణభిక్ష యొసంగుడు.

బ్రాహ్మ :—పప్పుదప్పలాలకొచ్చి నిప్పుమ్రింగినట్లు మాకెం దులకీగొడవ బ్రాహ్మణులు పిరికివారని మీకు తెలియదా? కయ్య మనిన మాకు సమ్మతింపదు.

పుష్ప :—నాథా! నాకు తత్తరగల్గుచున్నది ఆ క్రూరాత్ము డాడిన దుర్భాషలకు నా ప్రాణములు బోవునట్లున్నవి.

గీ. నాథ నా ప్రాణనాథ యిన్నాళ్ళనుండి
సుఖతరంబుగ ప్రేమించి చోద్యమంద

జేసినారము పెక్కగు చేష్టలెల్ల
ప్రాణమే మతి గాపాడ ఫలముగలదు.

సు:—మనోహారీ! ఎందుకు బేలవై భయపడుచుంటివి. బ్రహ్మ లలాటమున లిఖించిన వ్రాతకు వేరొండుగలదా?

గీ. ఎందరో రాజులట మృతినొందినారు
ప్రాణతుల్యంబుపై భ్రాంతి బరువబడదు
గండమింతేని తొలగునే కమలజాక్షి
కాలమేరీతి గల్గునో కాంచగలమే.

కావున మన ప్రయత్నమిప్పుడే కొనసాగించి ధన్యతగాంవలయును. ఓ పౌరులారా! మీ యీ కార్యముల కొనసాగించి కళ్యాణోత్సవము నిర్భీతిగా నెరవేర్పుడు. ఈ దుర్మార్గురాలు లలితయే యంతటికి గారణము ఇక వదలకుడు.

పౌర:—అమ్మా! కార్యము జయప్రదముగా నెరవేర్చి మీ జననీజనకులకు వాసిబెట్టుము.

దా:—(ప్రవేశించి) ఏమి జననీజనకులకు వాసిబెట్టుమనియా (అని నవ్వి) మంచిది. వాసిబెట్టుటను మాటకల్ల జననీజనకులపాలిటి మృత్యువై యీమె జన్మించినది. మీరిక ప్రాణములపై నాశవదలుడు.

దుర్గా:—దామోదరా! నీ విట్టిద్రోహమునకు బాల్పడితివా? ఇది నీకు ధర్మమా?

దా:—ధర్మమో, యధర్మమో నా ప్రయత్నమికమానను.

సు:—దురాత్మా! నా యింట ప్రవేశింప నీ కేమిహక్కుగలదు నా కుమార్తెవిషయమున నీ కింతపట్టుదలయేల. కావున నా యింట నుండి వెడలిపొమ్ము.

దా:—దుర్మతీ! ఏమని భాషించితివి. ఇక మితిమీరి ప్రేలిన ప్రాణము లిక దక్కవు ఇదిగో మదీయశౌర్యరాసిని పట్టుటకు పిష్టలు వీక్షింపుము. (అని పిష్టలు చూపును).

లలిత : నీ వాడంటేయు భయమందపని లేదు. నిర్భీతివహించి అదిగో కారునందు గూర్చుండుము. నీ కెవ్వ రాటంక మొనర్తురో పీడించి తును. ఇక నాలసింపకుము.

లలి :—మనోహరా ! ధన్యురాలను. తను యిష్టానుకూలముగ న కారునందు ప్రవేశింతును, (అని పోయి కారునందు కూర్చుండును)

సు :—దుర్మతీ ! ఎందుపోగలవు యీ తుచ్ఛుడు చెప్పినంత నే ధైర్యముగల్గెనా, మీ శౌర్యసాహసముల వీక్షించెదము.

(అని వెంబడింపబోవుదురు.)

దా :—తుచ్ఛులారా ! హెచ్చుగ మాటలాడి యిచ్ఛవచ్చిన ట్లాచరింప మీ ప్రాణములిక దక్కవు. ఇదిగో మీ ప్రాణములు గాపాడుకొనుడు. (అని పిస్తలు పైకెత్తును.)

అందరు :—హా దైవమా ! రక్షింపుము. రక్షింపుము,

(దామోదరుడు కారునందు బ్రవేశించి నిర్భీతిగా వెడలిపోవును.)

పుష్ప :—దుర్మతీ ! జననీజనకులయెడ నిర్దయవహించి కిరాతుని వెంట బోవుచున్నావా ?

సీ. నవమాసకాలంబు యువిదరో మస్త్యుద
రాన ధరింపంగ ప్రతిఫలంబు
పుట్టినంతన సతియుతాస్నేహ మిలితముగా
పరగ ప్రేమింపంగ ప్రతిఫలంబు
విద్యయందలి కీర్తి వెలయునంచని నిన్ను
పఠన చేయింపంగ ప్రతిఫలంబు
యెట్టివేళలయందు నేమిగావలెనన్న
భ్రాంతిచేనర్పింప ప్రతిఫలంబు

గీ. వనిత బిడ్డ రమ్మంచు నిన్ దరి జేర్చి
కురుల నున్నగ దువ్వియు కొప్పుబెట్టి
పాఠశాలకు గొంపోవ ప్రతిఫలంబొ
లేక నే జేయు సుకృతా నీక ఫలమో.

వనితా! అల్లారుముద్దుగా బెంచి పెద్దజేసి సకలవిద్యావిశేషములు చేకూర్ప మంచి ప్రతిఫల మొనర్చితివి నీ యట్టి పాషాణహృదయు లీ దేశమున ప్రబలుచుండుటచే భరతమాత వ్యసనమును భరింపలేక వచ్చుకన్నీటి ధార ప్రపంచమును నిర్మూలించునేమోయని భయంబుచే సముద్రతరంబున కన్నీరిడుచుచు లోకరక్షకుని భజించుననుట నిస్సందేహము. ఇట్టి యీ పరమపావనమైన భారత దేశమునకు నిష్కళంక మొనర్చిన నీ యీ చేష్టలు కలుషపూరితములే కాని పుణ్యపాత్రలుగావుసుమా?

తలిదండ్రులకు ధిక్కరించు నీ యీ జన్మము కేకారణముగాక, సుజన్మమునకు కారణము గాదుగదా? మాతాపితలను దూషించిన కలుషపూరితమైన నీ హృదయము మీసమాత్రమైన సుఖింపగలదా? పాపీ! నీ బంధుమిత్ర వేదాంతులమైన మమ్ములం నవమానించితివా? సర్వలోకరక్షకుండైన యీశ్వరుడీచారిత్రము నుపేక్షింపకుండునా? నీ దురితము కాలుడు సహించునా? కులనీతిధర్మము లెరుంగక నెవడో కలుషాత్మునివెంట నిష్క్రమించితివే? నీ కృత్యకాల మాసన్నమగుటచే యిట్టి వైపరీత్యములు చేకూరెను కాబోలు మమ్ము గౌరవించిన నీ శుశ్రూష మాకెందులకు బిడ్డయని కలచుకొందులకు మాకు సంస్కారమొనర్చి వాసికెట్టని కుమార్తెగల్గిన నేమి? గతించిన నేమి? కావున నీ విషయమై పరితపింప మాకు తలవంపులగును. (ప్రకా) నాథా! నీ వింకను దుఃఖించిన ప్రయోజనమేమి? సర్వవేదసారము లెరింగియు కుమార్తెవిషయమై యిట్లు చింతింప నధర్మమగును సర్వవేత్తలగు మీకు జెప్పవలసిన దేమున్నది.

గీ. చేతులారంగ శివుని పూజింపడేని
నోరునొవ్వంగ హరికీర్తి గుడువడేని
దయయు సత్యంబులోనుదా దలపడేని
పుట్టినేటికి తల్లుల పొట్టచేటు
అనిన వాక్యములు లోకవిదితము లేకదా ?

సు :—మనోహరీ ! సర్వమెరింగిన నాకే యీ చారిత్రమును దలంప దుఃఖమధికమగుచున్నది. కుమార్తెయని కడుపుగట్టి యనన్యానురాగమున బెంచి పెద్దజేసినందులకా లలిత ప్రతిఫలమొసర్చెను. ఇంక నన్యులవిషయమై చర్చింపనేల? యీకలికాలమున ప్రబలు మూఢులత్యంత దుర్యత్నములకు బూనియున్నారు.

గీ. పరులధనముల హరియింప బాగటంచు
స్వేచ్ఛజరియింప సుఖమవలీల జెందునంచు
ప్రబలుచున్నారు మూఢులీవసుధయందు
యేల యీలీల జూడగ ఫలముగలదె.

మరియు,

గీ. తల్లిదండ్రుల జంపితా ధనమెల్ల
నపహరించిన యందంబు ననునటంచు
చేయుసదృశవేత్తలు చెలగుచుంద్రు
దారులందలి వేచియు దాటిబోవు
పిన్నపెద్దలగాంచి సంప్రీతిచేత
పుత్రబిడ్డలుగాజేసి పొట్టనింపు
మూర్ఖులందలి జనియింప ముక్తికలదె
బేలసంసారమందలి జాలిగల్గి
మాయమాటల వీక్షించి మమతగల్గు
బెల్లజన్మంబు దురితంబు బౌనగుగాదె
గానమనమిట్టి సంసార గాఢమందు

మునుగ నేలలో మరణింప ముక్తిగల్గు

కావున మనమీ జన్మమును త్యాగమొనర్చుటె యుక్తమని తెలియుచున్నది. అట్టి స్వహత్యమెట్టి పాపపూరితమైనను సరియేకాని, ఈమాయ జీవులజూచి, సహింపజాలను. దీనికై నీయభీష్టమేమి?

పుష్ప :—నాధా! అనారతము తమ చరణామృతధారల గ్రోలుచున్న నీప్రియాంగన, నీకు ప్రత్యుత్తర మొసంగునా? తమ యభీష్టముల కెల్ల సంసిద్ధురాలనై యున్నాను.

గీ. అగ్నిబడమన్న బడుదునే నాగనందు
జలముబడమన్న నద్దాని సలుపుదేను
మృత్యుగాంచుమటన్న నే మేనువిడతు
నాధ! తమవాక్యములకెంతొ మోదమలరె

ఇకనాలసింపక తమ మనోభీష్టముల నెరవేర్చుకొనుడు సత్వరమా సర్వేశ్వరుని సన్నిధానమున కరుగుదము.

సు :—మిత్రమా! దుర్గారావుగారూ! నేడు నిన్నింతయవమానించినందులకు మమ్ముక్షమింపుము. క్షేమముగా తమ నిలయమున కెళ్లుడు.

దుర్గా :—ఆర్యచంద్రమా! ఈమాయ జీవనోపాయముల, తమ దివ్యకరుణామృతమున గ్రహించియు, నాకీమాయ సంసార మెందుకు, ధనమెందుకు, ధాన్యమెందుకు, బంధుమిత్రులెందుకు, సాధువులైన తమ హితోపదేశ మంగీకరింప సంసిద్ధుఁడనై యున్నాను. గావున ఈదీనుని పుత్రునిచందమున భావించి, మోక్షమార్గ మొసంగుము. ఇదియే నాకోరిక!

సు :—బాలశా! నీయీ బెద్ధిలతకు కత్యంతవిశ్రాంతినొందితిమి. మనకు సంసారతాపత్రయమున సుఖము లేదుగాన సర్వేశ్వరునిధ్యానించి. యాతని సన్నిధానమున, జేరుదము, ఇది నీకు సమ్మతమేనా?

దుర్గా :—అయ్యా! మాటిమాటికి నన్ను బ్రతిమాలుపనేల, మీ రేమన్న నదియే మనోసమ్మతమై యున్నది కావున మనమా యాదిమధ్యాంతరహితుని ధ్యానింతము.

(అని మువ్వురు యేకచిత్తులై ధ్యానించుచుందురు)

సు :—(కొంచెము సేపైనపిమ్మట) ఎచ్చటది ప్రశాంతమైన హరికీర్తన, కమలనాభుడే మమ్ము జేర సంకేతించే వచ్చుచున్నట్లున్నది. సతీతిలకమా! దివ్యమోక్షప్రదమైన ఈహరికీర్తన నాలించితివా? మనము నేడు కడుధన్యులమైతిమి.

దుర్గా :—నమ్మినదాసులకు పరమేశ్వరుడు కీడుగల్గజేయునా!

పుష్ప :—ఆనందతేజు దివ్యస్వరూపమును, గాంచుతెరుగా మయ్యెనా? కృతార్థులము.

(గానము చేయుచు కౌశికమహర్షి ప్రవేశించును.)

కౌశి :—భక్తులారా! ఎట్టిసాహసమునకు, సంసిద్ధులైయుంటిరి. సుగంధా! నీవు సర్వవేత్తవయ్యును, ఇట్టి సాహసకృత్యమునకు అంగీకరించితివా?

సీ. పంచవేదాభ్యాస పఠనజేసిన నీవు
ప్రాణహత్యకునిటు బరుగుదేల
మంత్రహోమరిబుల మమతనల్పెడి నీవు
ప్రాణహత్యకు నిటు బరుగుదేల
దైవప్రార్థనమందు దవివి గల్గిననీకు
ప్రాణహత్యకు నిటు బరుగుదేల
సర్వభూతములందు జాలిగల్గిన నీవు
ప్రాణహత్యకు నిటు బరుగుదేల
గీ. నిత్యజీవోపకారమై నిలచియుండు
సాధువర్గములకెల్ల జాలిగూర్చు

దైవచింతన మనెడు పదంబుగలుగ
ప్రాణహత్యకు నీవిటు బరుగు దేల.

కావున మీరీ సంసారమున యెంతవిరక్తిచెందినను. యిట్టి లోకనింద కొడంబడుట నార్యసమ్మతమగునా? నాదివ్యదృష్టి ప్రభావమున, సర్వవృత్తాంతమును గ్రహించితిని. మీరీ ప్రయత్నము మానుడు.

సు :—మునిచంద్రమా! తమదర్శనమున, మేమతిపావనుల మైతివి కావున మాముప్వురివి, మోక్షమార్గము నొసంగి సదుపాయము లంభింపజేయుము.

పుష్ప :—ఆర్యా! ఈనిర్భాగ్యులను రక్షించి, మోక్షమార్గమునకనుపుడు.

దుర్గా :—మునితిలకమా! భాగ్యవశమున తమదర్శనము మాకు లభించెను. ఈసంసారాంధకారముననుండి మమ్ము తరింపజేయుము.

కా :—పుత్రులారా! మదీయాశ్రమత్యంత పావనమైన భక్తి రాజములచే నలంకరింపబడి యున్నదికాన, మీముప్వురు నాయాశ్రమమున కరుదెంచి, యందలి దైవభక్తచే కాలముగడిపిన, కృతార్థులగుదురని తెల్పుచున్నాను. ఈలోకోపవాదములకు బాల్పడుట శ్రేయస్కరముగాదు. సత్వరము నావెంటవిచ్చేసి, భగవద్ధ్యానపరులై నాయాశ్రమమునకు వాసిబెట్టుదురని ప్రార్థించుచున్నాను.

సు :—ఆర్యపుంగవా! ధన్యులము తమహితోపదేశమత్యంతయుక్తమై మమ్ముభక్తధారలు గ్రోలజేసెను. కావున తమయభీష్టముల నెరవేర్ప సంతుష్టులమై యున్నారము. ఇకనాలశ్యమెందులకు

పుష్ప:—ఆలస్యమేల ఇకనడువుడు.

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు.)

రెండవ రంగము.

(దామోదరుడు, లలిత ప్రవేశించి)

దా :—లలితా ! యింక మనకు భయమువలదు. నీ జననీజనకు లీ వియోగాంధకారమున మతి దెలియలేక దైవచింతనకై నరణ్యా ప్రాంతములకు బోయిరనివింటిని. మన మిచ్చటనే వశించి కాలయాపన మొనర్తుము.

లలి :—ఆర్యా ! మహాప్రసాదము.

సీ. భక్తుల నేమారు పలుకరించునదేది
సుజ్ఞానభోజ్యముల్ జూపునేది
యెట్టివేళలయందు నేమిగాక లెనన్న
నర్పించురాజమై యలరునెద్ది
వారు వీరనకుండ భ్రాంతిగొల్పునదేది
నిత్యజీవనమయ్యు నిలుచునెద్ది
పిలువ ఓహోయనుచు బలుకుచుండినదేది
యార్య సద్యంశాన నలరునేది

గీ. అట్టి మోహాస్పదంబైన హాయినొంద
మోదమిచ్చెను నా ప్రాణనాథనీవు
కనికరింపంగ బ్రార్థింతు కమలగర్భ
దివ్యపదమంద వెలయసంతేజమలర.

అట్టి యగణిత స్వరూపమైన మాధవుని నిత్యపఠనచేయుట మంచిదిగాన, అట్టి పరమపవిత్రమైన పరపరమాత్మను భజింతము. మనకు సుఖము చేకూరును.

దా :—లలితా ! ఎంత వెర్రివైతివి. తినుటకు భుక్తి లేకున్నను మీాసములకు సంపెంగనూనె యన్నట్లు నిలువస్థలము లేకున్నను

భుజింపభుక్తిలేకున్నను, దైవచింతన మెందులకు ఇప్పుడు మనజీవనోపాయముల యోచింపుము.

లలి :—జీవనోపాయములజూడ, యబలలా ప్రధానము. అంకులకు ప్రధానమైన మీరుండ, నన్నెందులకిట్లు ప్రశ్నించుట.

దా :—ప్రశ్నింపుటేమియు లేదు. నలయు కర్తవ్యమును బోధింతువనియే

లలి :—నాధా ! మీకు తెలియని మంచిచెడ్డలు నేనెరుగుదునా? దానివిషయమై నన్నిక బలుకరింపకుడు.

దా :—అటులైన నాయభిష్టమున కంగీకరింతువా ?

లలి :—అయ్యది నా సమ్మతమైనచో!

దా :—ఏమి నాయునో నిశ్చయములకు నీవు సమ్మతింపనట్లు నిశ్చయమును జూపుచున్నావు, ఇదినీకు ధర్మమగునా !

లలి :—మనోహరా ! చాలాపొరపడితిరి. లేనిపోనివి గల్పింప మీకు ధర్మమా?

దా :—లలితా ! జీవనోపాధి లభించుదారి లభించకున్నది. క్షుద్బాధమింట కెగురుచున్నది.

గీ. జీవనోపాయములగాంచ జొంగుదారి
   గాంచనైతిని కాంతరో కాననీవు
   నిండుప్రేమేడి నన్ను మన్నించియాభ
   రణములెల్లను ఇవ్వంగ బ్రార్థనంబు

కావున నీయాభరణముల విక్రయించి వచ్చుధనముచే కొంతకాలము సుఖింతము.

లలి :—(స్వగ) అకటా ! ఈతండిట్టి నీచకార్యమున ప్రవేశించెనా ? ఇవ్వనని నెదురాడుదునేని, ముప్పువాటిల్లకపోదు, దీనికి తగునుపాయమును యోచింతమన్న, వీనిబారినుండి తప్పించుకొనుట

కష్టమైయున్నది. (ప) మనోహరా ! అజల్పైన నాయాభరణము ఖర్చుచేయ మీకు మనస్సొప్పెనా? ఇవియేనా పతులకు పతులపైగల్గు ప్రేమాతిశయములు, ఇదిగో యాభరణములు.

దా :—లలితా ! నీభక్తికెంతయో మెచ్చితిని. (అనితీసికొని) నీవింక నిర్భీతినవహించి యుండుము. త్వరలో విక్రయించి వలయు సామగ్రి గొనివత్తును.

(అని నిష్క్రమించును)

లలి :—అకటా ! నాదురదృష్టమెంతని బరిశీలింతును. ఇంతకు శాలిఖితమునకు నెవరేమి చేయుదురు. మీనమునుండి వస్తువులను దామోదరున కిచ్చితిని. తనకతడేమి చేయునో తెలియకున్నది. కామోద్రేకమున, జననీజనకులనూపించి, వివాహమునలదని దుర్గారావును పరిహసించి, తుదకు నేనిట్లు సుఖించుచున్నాను. నారలకేమి లోకువయ్యెను. సర్వజనులు లలితయిట్టి యధర్మమునకు బాల్పడెనంచు దూషించుచున్నారుగదా ! కానిమ్ము, కడచినదానిగూర్చి చింతించిన ప్రయోజనము లేదు. దామోదరుడు ఈసరికి బజారుకువెళ్ళియుండును. అతడు వచ్చువరకు నేనిందలి విశ్రమించియుందును.

(అని నిష్క్రమించును.)

(తెరపడును.)

మూడవరంగము.

దామో :—(ప్రవేశించి) ఆహా ! నాభాగ్యము నా ప్రియమనోహరి యాభరణముల విక్రయించి, యారువందల రూప్యములు గొంటిని. ఇకమదీయ సౌఖ్యమునకు అంతరాయ ముండునాయని గర్వమావేశమగుచున్నది. (అని జ్రౌజరులో చేయిపెట్టి) ఆహా !

ఏమి నా భాగ్యము. నా ప్రాణసమమైన ఈ బ్రాందీ! నాచేతఁ దెంత చక్కఁగా నమిడెను ధన్యుడను! (అని పీపాను చేతపుచ్చుకొని) అట్టి పానీయమందు నేనాచరించిన ఘనకార్యముల స్మరింప నాశ్చర్యమగుచున్నది. మితిమీరి ప్రేలుదునేని, దాని పరిపాలకులెఱింగిన, నన్ను వెంటనే అరెస్టుచేయకమానరు. ఇదంతయు యటులుండనిమ్ము ఇప్పుడు నేనాచరింప కూరిరకార్యములకై పరితపింపవలయును.

ఛీ! పరితపించు టెందులకు? నాజీవితమే రౌడీయై మెలగుచుండ ఇప్పుడు నేనొర్పబోవు కార్యములకు యశముగల్గునా? అదియు కల్ల, (అని బ్రాందిని సేవించి) ఔరా! ఏమి దీని మహాత్మ్యము. సేవించినంతనే మహాశౌర్యము చేకూర్చును. ఈపట్టణమందు సకలసౌందర్య ధనాఢ్యురాలయిన రాజలక్ష్మియను వేశ్యకాంతగలదట దీనిచారిత్రమెల్ల నాలకింప కడుమాయలాడుగ వింటిని. అట్టికాంత గృహమున ప్రవేశించి ప్రేమించి వంచనార్థమున, దానిధనము నపహరింతును నేవలచిన ప్రయత్నములెల్ల కొనసాగియుండ రౌడీ మనోవాంఛ నిష్ఫలమగునా?

గీ. తీపుమాటల వెదజల్లి దినదినంబు
ప్రేమ మత్యంత తేజానా బరగునట్లు
వంచనంబు లొనర్చు యా వారకాంత
మూలధనము లపహరింతు జాలిగల్గ

ఇట్టి ప్రయత్నమూలమున నాలసించిన సుఖము చేకూరకుండును. సత్వరమే ఈకాంత గృహమున కరిగి నాయదృష్టమును బరిశీలింతును. లలిత యన్ననో యందలియే పరుండియుండును. దానివిషయమై నాకీతరుణమున చింతయేల?

(అని నిష్క్రమించును)

దా :—అహా ! భవనము కడు యందముగానున్నది. ఎంత గాంచినను తనివిదీరక యీమందిరమున నాహృదయమెల్ల మిళితమై యున్నది కాని, అందాలకుప్పయగు రాజలక్ష్మి గానరాకున్నది. కారణమేమైయుండును.

(లక్ష్మినిచూచి) అదియేనా రాజలక్ష్మి, దాసిము ఖపద్మమును వీక్షింప నట్టికళ లేనందుకు సంకోచమగుచున్నది.

లక్ష్మి :—(సమీపించి) ఆర్యా ! రమ్మి కూర్చొనుము. తమ పేరెయ్యది)

దా :—నన్ను దామోదరగుడందురు. ఇప్పుడు రాజలక్ష్మి యెచ్చటనున్నది, ఆమెతో కొంచెము పనికల్గి వచ్చితిని.

లక్ష్మి :—అయ్యా ! ఆమె ఇప్పుడే పరుండినది. ఏమైనను నేనుబోయి తమవృత్తాంతము దెల్పి పిల్చుకొని వచ్చెదను.

(అని లోనికి పోవును)

రాజ :—(ప్రవేశించి) ఆర్యా ! వందనములు. (లక్ష్మివైపు జూచి) లక్ష్మి ! తట్టయందు ఫలహారముల గొనితెమ్మి.

దా :—కాంతా ! నీడ్యాన్సు కడునందముగా నుంటుందని విన్నాను. ఏదీచూతము కొంతసేపు.

(పావడములు చేకొని రాజలక్ష్మి డ్యాన్సు చేయును.)

దా :— సెహభాష్ ! రాజలక్ష్మి (అని తల క్రిందికిదించును.)

రాజ :—ప్రియా ! మొదులకు సిగ్గుజెందుచున్నావు. బ్రాంది చేకొనుము (అని సమీపించి కూర్చొనును.)

దా :—కాంతా !

గీ. మృధుమధుర వాక్యరసముల జరగెనేని
ప్రేమ నద్విభావంబులు వెలెసెనబల

నీదు స్వరూపమును గాంచ నిండెసుఖము
నక్షయభాగ్యంబు నిరుపేదవాని కబ్బినట్లు

నీనవయోవిలాస సౌరభ్యముల కెంతయో ప్రేమించితిని. నీకు వలయు ధన మపేక్షింపుము.

రాజ :— ప్రియా! దానివిషయమై నన్ను ప్రశ్నింపనేటికి? తమ యిష్టానుకూలముగ నీ ప్రేయసిని గనికరింపుము.

దా :— మనోహరీ! ప్రేమాతిశయము లుల్లసిల్లు నీ వాక్సుధారసమున, నా కెంతయో సంతోషమయ్యెను. ఇవిగో నా చెంతనుండు నూరువందల రూప్యములు గైకొనుము.

(అని యిచ్చివేయును.)

రాజ :— మహాప్రసాదము. ఆర్యా! రమ్ము శయ్యాగృహమున కరుగుదము.

దా :— ఇప్పుడువలదు. నేను గృహమున కరుగ నున్నాను. త్వరగా పోవలయును.

రాజ :— ప్రియా! మీరిట్లు పలుకుట ధర్మమా? మక్కువచే మిమ్ము ప్రేమపూర్వకముగా పిలువ... (అని మీదవ్రాలును)

దా :— ఎలరా! సంతోషమయ్యెను. లోనికిపోవుదము.

అని నిష్క్రమింతురు.)

రాత్రి

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(లలిత—ఒక యింటియందు)

లలి—:—(నిదనుండి లేచి) అక్కటా యింత పొద్దయినను. దామోదరుడు రాకున్నాడు, జీకటి నలుదిక్కులందు కడు గాఢముగా గ్రమ్మెను

గీ. పశ్చిమాంబుధి గ్రుంక భానుడిపుడు
మునిగె దిశలెల్లగాండాంధమునను చూడ
పక్షులల్లదె గూడుల బఱగసాగె
నాథుడింకను నామోదమలర రాడాయె.

కారణమీపస్మాత్రమైన గ్రహింతమన్న దెలియకున్నది. బజారునకు వెళ్లి, వస్తువుల విక్రయించివత్తునని జెప్పిన, దామోదరు డింకను రాకున్నాడు. ఇతనిచే నాకేదియో ముప్పువాటిల్లునని, స్పష్టమగుచున్నది. అయినను నావిధివశము నన్నిట్లీడ్చుచుండ నేనేమి జేయగలను.

దా:—(ప్రవేశించి)

గీ. చెలగినారము సుఖమందు కలత లేక
యెన్ని తప్పు లొప్పులుగల్గ మిన్నసంబు
జేసియుండెడి నాప్రియ చెలియు నేడు
ప్రేమమీర ప్రణామంబు జేయువాడ

లలి :—ఏమి? నీవిట్లు వైపరీత్యముల బల్కుచున్నావు. అట్లాన ర్చుటకు గారణమేమి ?

దా :—కారణమా? చెప్ప సిగ్గగుచున్నది.

లలి :—(స్వగ) అయ్యో! ఈతని ముఖమునుగాంచ వస్తువుల విక్రయించి ధనమెల్లను గంగా ప్రవేశమైన ట్లున్నది. ఇప్పుడు నలయు కర్తవ్యమేమి? (ప్ర) మనోహరా మనోసందియములను విన్నవింపుము. సిగ్గుజెందిన ఫలముగలదా !

దా :—కాంతా! బజారున వస్తువు విక్రయించి, నా దురదృష్టమున యాక్రయధనమంతియు గోల్పోయితిని. ఇందులకై క్షమాపణ వేడుచున్నాను.

లలి :—(స్వగ) దైవమా! మనసునదలంచి నట్లాయెను. చెంతనున్న వస్తువులహరించిన వీడు నాప్రాణంబుల హరింపకుండునా? సర్వదుష్కార్యములకు సమ్మతించియున్నాడు. (ప్ర) ప్రియా! అబలనైన నా యాభరణముల నట్టేటగలిపితివే ఇయ్యది సర్వజనసమ్మతమే !

దా :—సమ్మతము కాదనియే నిన్ను ప్రార్థించుట.

లలి :—ఆర్యా! గడచినదాని విషయమై నేనోర్పవలసిన దేమియు లేదు ఇంకనన్ను క్షమించి యీస్నేహవాత్సల్యము మానుకొనుడు. దీనివిషయమై కలహమునవసరము.

దా :—లలితా! ఇదియేనా నీ ప్రేమాతిశయము.

సీ. పెండ్లిమండపమందు పెద్దగా దింప
ముదితరో రక్షింప నిదిఫలంబు
దాల్చిచే నేవేళ దనిన వస్త్రంబుం
నిచ్చి మెప్పించంగ నిదిఫలంబు
కానని యైశ్వర్య మైనను లెక్కింప
నియ్యకుంటుట దాని కిదిఫలంబొ

యది నిది యనకుండ నార్యులహింసించి
యనలేని యశమివ్వ నిదిఫలంబొ

గీ. నెలత నీసొరు ప్రాణంబు నీదుగుణము
పదిలపరుపంగ దీనికి నిది ఫలంబు
బొంది సారాయములగొని ప్రతిదినంబు
కదసినీసేవ సల్పనా కిదిఫలంబొ.

దుర్మతీ ! నాకన్నులమూసి నూతబడద్రోయ యత్నించితివా? ముందు వివాహమంటపమున నీ దుఃఖము మాన్పినందుకు ప్రతిఫలమా

లలి :—పాషాణహృదయా ! ఇత్తెపలుకులచే నిష్ప్రయోజన మగును. నాప్రాణప్రియమైన వస్తువులవిక్రయించి, యా ధనము నపహరించి, యింకను రంకుశాస్త్రముల బోధించుచున్నావా? కలుష పూరితమైన నీహృదయ మంగీకరింప మానవంతుల కది హీనమై యుండును.

దా :—దుర్మతీ ! చాలుచాలు. నీప్రసంగములు. అసహాయమైన నీయెడ బాహుబల విక్రమాయుధము ప్రయోగింప పచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రమేసినట్లగును. నీకలుష వాక్యములకై క్షమించుచున్నాను.

లలి :—కిరాతకా ! ఎందరి సంసారములకు చిచ్చుదగిల్చి ఇంతటి సాహసమునకు ప్రయత్నించితివి. అసహాయమైన నాబ్రతుకికవ్యర్థమగు నటొనర్చితివా ? ముందుసుఖమున కావంతయైన సలభింపదనితలంపుము.

గీ. ఆదరింపక తనవహాయమై నన్ను
వస్తువుల విక్రయించి నా భాగ్యరాసి
నూతిద్రోచిన నీదగు నూతి మీన
మెల్ల కాల్పనే సుఖమందు నోపగగలదె.

దా :—కలుషమతీ! పిల్లి శాపములకు ఉట్లు క్రిందపడునా? నీవు నన్ను దూషించినంత నే. నాసంతోషములు దూరమగునా? సర్వబంధు మిత్రగణములందు నపకీర్తి జెందిన నీవు కలియుగసుఖము ననుభవింప గలవా? నాకేమి? పురుషున కింపైన నట్టి సుఖము లభింపక మానదు. రంభనుమించు వనితా శిరోమణులు మదీయ సౌఖ్యాధారలై యుండ పై నాకిక వాంఛకలదా? నీయిష్టమట్లు మన ప్రేమాతిశౌఖ్యముల రూపుమాపుచున్నాను. ఇవియే కడసారి ముద్దులాలుకు సద్వాక్యము లవి నమ్ముము.

(అని నిష్క్రమించును.)

లలి :—(దుఃఖముచే) దుర్మదాంధా! నమ్మిన నన్నిట్లవమానింప నిష్క్రమించిన నీకైయమశిక్ష నిరీక్షించుచున్నది. ఇదియే మదీయ వేద వాక్యములు నమ్ముము. నీమనోసుఖములపై నాకెట్టి వాంఛకలదో సర్వప్రాణులకట్లు కల్గియుండునని తెలియుదా? ముందు నిలో ప్రేమించిన వస్తువులనర్పించిన లలితయే నీపాలి మృత్యువని తలంపుము. త్వరలో నీకు కాలమాసన్నమైనది.

(ల్లగ తెర వ్రాలును.)

ద్వితీయ రంగము.

(వేశ్య గృహము.)

రాజ :—(శయ్యనుండి లేచి) మదీయమిత్రుడు దామోదరుడింకను రాకున్నాడు. త్వరలోవత్తునని జెప్పి ఇంత నాలస్యమొనర్చినందులకు నాచిత్తమత్యంతతత్తరమొందుచున్నది. అతని ముఖపద్మముచూడ గొప్పవంశమున జన్మించినట్లున్నది. కడుధనికుటని చెప్పాట ననందియము

అట్లు తేకున్న ప్రవేశించినంతనే ఆతడు నూరువందల రూప్యములు నాకిచ్చునా? అట్టి సద్ద్రవ్యగుణకాంతిసంపన్ను లెందైన నకలరా?

గీ. అవని కోటానకోట్లుండ యువకులెంతొ
ధనమువేడిన నదియు వ్యర్థంబుకలిగె
నేడు నా భాగ్యవశమున నేస్తులర
ప్రేమమీర గడించితి విత్తమెల్ల.

మనోహరు డింకను రాకుండుటచే నా హృదయమంతయు దుఃఖ మిళితమై యున్నది. వచ్చునంతవరకు శయ్యపై బరుండెదను
(పరుండును.)

దా:— (ప్రవేశించి) మృదులతకాంతీరాజన్యైన నా ప్రేయసి శయ్యపై కనుమూయుచు బన్నళించియున్నది. ఇట్టి గాఢనిద్రయందుండిన యీమెను మేలుకొల్పుట ధర్మముకాదు.

గీ. ఇట్టి సౌభాగ్య సౌజన్య యింతినందు
ప్రేమగొల్పదె నా ప్రాణవిత్తమైన
ధనమ దేటికి నా కింక తలరుబోడి
చారుపంచాంగ మెల్ల నా సౌఖ్యమైన.

(మెల్లగ శయ్యపైకూర్చుండి) యీ కాంతా శిరోమణిని మేలుకొల్పెదను. (శయ్యపై కూర్చుండి) ప్రేయసీ! ప్రేయసీ! ఇంత గాఢ నిద్ర వహించితివా? (కొట్టి లేపును)

రాజ:—(ప్రక్కకు పొల్లుచు) హా దామోదరా! ఇంతఆలస్య మేలజేసిరి. నీపై కలప్రేమ నాకత్యంత స్థిరమైనదని తెలియదా? దీనురాలిపై నింతనిర్దయయా?

దా :—(స్వ) పాపము! నాపై మక్కువచే నీమె కలవరపడు చున్నది. ఇట్టి ప్రేమచేయొప్పు నా సౌభాగ్యము నీ ప్రయత్నముల నిప్పలమొనర్చునా? ఇక ధన్యుడను. (ప్ర) రాణీ! దామోదరుడీ శయ్యపై కూరుచున్నాడు లేచి కనికరింపుము.

రాజ :—(స్వ) ఏమి? దామోదరు డెట్టివాడా? నా మనోభీష్టముల కాతడంగీకరింపడా? మీరు మా యిరువురియెడ వైరముగో లుపప్రయత్నించుచున్నారు. చాలులాలు పొందు (అని పలవరించును)

దా :—ఈ వనితాశిరోమణి మతితెలియక నిదురయందు కల వరపడుచున్నది. తిన్నగా మేలుకొల్పెదను. మనోహరీ! లెమ్ము. నీ ప్రియుడీశయ్యపైననే కూర్చొనియున్నాడు.

రాజ :—(లేచి) నాథా! తమ రాకకై నిరీక్షించిన నా చిత్తమెంత తత్తరమందెను?

గీ. మదనమోహనమైన మీ వదనభాగ్య
మబ్బునంచును నలువైపు లరసినేడు
కోటిరూప్యంబులకట్ట పోగొట్టుకొన్న
విధము గుందితి నా ప్రాణ విత్తరాశి.

అట్లు వగచి వగచి కామోద్రేకమును భరింపజాలక ఇప్పుడీ శయ్యపై బవ్వళించితిని.

సీ. మోహనంబైన మీ ముద్దుమోమునుగాంచె
పంప్రీతులలరెడి సౌఖ్యమలర.

సౌభాగ్యశాలమీ సన్నిధానముగాంచ
ప్రేమకలలు పెచ్చుపెరిగె నిపుడు
పరమపావనమైన పవిత్రముఖము
నరయ శరీరము నాట్యంబుసల్పె
కల్యాణరూపమీ కాంతిగాంచినయంత
మందిరంబెంత నెంతో యందమలరె

గీ. నావయో విలాసంబులు నా ధనంబు
జాలినొందెను మీ కాంతి సస్యములకు
వర్షధారలై యీధర వరలునట్లు
ప్రేమ హెచ్చించె నా భాగ్యధామములను.

మనోహరా! మీ సుందర ముఖారవిందమునుగాంచ నాకొక్క కోరిక గలిగినది. అయ్యది సర్వదా నా జీవపర్యంతరము సుఖానందమై యుండును. అట్టి నా యీ మనోవాంఛ సాఫల్యమునకై మిమ్ము వేడుచున్నాను.

దా:—అబలా! ప్రియురాలవగు నీ కోర్కె కాటంకపరతునా? సత్వరము నీ వాంఛ తెలుపంగ జేయుము.

రాజ:—హృదయేశ్వరా! రాజవీధియందు నే నొక భవనము నిర్మింపదలచితిని? దానికై రెండువేల రూప్యము లత్యంతవసరమై యున్నవిగాన నీప్రియాంగనపై దయవహించి యట్టికోర్కె నెరవేర్పుము

దా:—(స్వ) ఓహో! పురవాసులు చెప్పినట్లీ లతాంగి కడు మాయలాడిగానున్నది అందులకే యీమె మిక్కిలి ధనము గడించినదట. (ప్ర) రాజ్యలక్ష్మి నిన్న సాయంసమయమున నేకదా యేగువందలరూప్యముల నీకిచ్చితిని. ఇంతలో నంతధన మపేక్షించిన నాకివ్వ సామర్థ్యమున్నదా? ఇంచుకైన కరుణలేదా?

రాజ:—కరుణలేకపోవు టెందులకు? మీకు మిక్కిలి నాపై ప్రేమగాంచిన నీవు నా యభీష్ట మీడేర్పలేవా? ఇదియేనా నీ ప్రేమ?

దా :—కలికీ !

గీ. తెలియవయితివి నాదు సద్దివ్యమైన
ప్రేమపాశము నీపైన కరుగుటెల్ల
ప్రాణసాక్షిగ బల్కెనే పలుకులిపుడు.
లేదు నా చెంత ధనమింక లేదు లేదు.

త్రికరణశుద్ధిగా జెప్పు నా యీ పలుకుల నమ్ముము.

రాజ :— (స్వ) ఓహో ! ఇతడు సరసాగ్రేసర చక్రవర్తియై యున్నట్లున్నది. ఇట్టి వ్యర్థప్రలాపితో సఖ్యమొనర్చిన ధనమిక చేకూరునా ? (ప్ర) ఆర్యా ! ఇట్టి నా యీ కోర్కె నెరవేర్పలేని నీకు ప్రేమ మెందులకు ? వేశ్య సద్గుణాతిశయంబు లెరుంగరా ?

దా :—ఓహో ! నన్నె మోసగింప ప్రయత్నించుచున్నావా ?

సీ. తల్లిదండ్రుల యిష్ట మొల్లనంచును నేను
తల్లిని శోకాన దనిపినాను
విద్యపై నిష్టమే కలుగ లేకుండుటచే
ఓ యేడు చదువక విడచినాను
ప్రేమాంకురంబున విత్తనంబుపోనాడి
అతులిత కష్టంబు లందినాను
హీనజాతిగుణంబు ఏ నెరుంగక నేను
నీ యింటిలో నేను నిలచినాను

గీ. యింపుమీరగ బ్రొంది నా కిచ్చి నీవు
విత్తమెల్లను హరియించి వేశ్యనీతి
జెప్పుచున్నావు చాలింక స్నేహమిపుడు
మాట మాటాడ తన్నెద జంకకింక.

రాజ :—ప్రియా ! నన్ను దన్నెదవా ? ఎన్నడులేని దురభ్యాస

మున కల్పించితిననియా ? నన్నుకనికరింపుము. నేజేసిన యపరాధము నకై క్షమింపుము. మీప్రేయసిని చేబట్టుము.

దా :—అబ్బా ! నీవు ప్రేయసివి ! ప్రేయసి ! సద్గుణాతిశయములు అందరికి పరిశదమేకదా ! నేనిందు చెప్పవలసిన దేమున్నది.

గీ, దోసకూపంబునంబడి క్రూరులగుచు
వేరువిధములు లేక యీవృత్తి పడుపు
వృత్తిజేయుచున్నారు. యీవేశ్యజాతి
ఎట్టికలుషంబు గలదు నే నెఱుగనోక్కొ–

వేశ్యలు ప్రియులపాలిటి మృత్యువులని నాకు తెలియును, ఇంక నీయధిక పరిసంగముల జాలింపుము.

రాజ :—ప్రియా ! నన్నింత యవమానించితివా ? దుర్మార్గురాలన్నైన నాయింట మీరేల ప్రవేశించితిరి?

దా :—స్వయముగా నేను ప్రవేశింపలేదు. లిఖితము నిట్టు ప్రవేశించితిని.

రాజ :—అటులైన నీవిధిని దూషింపుము. నన్నేల దూషింపెదవు ?

దా :—దానికంటె దుర్మార్గురాల నైనందుకు–

రాజ :—(ఆర్ద్రోక్తిలో) దుర్మార్గురాలనా ? ఎందుకు ?

దా :—బాగుండి నిర్బంధముగా నాకిచ్చి మత్తెక్కియున్న వేళ నాచెంతనున్న యీరువందల రూప్యములు హారింపలేదా !

రాజ :—పాపము ! అన్యకాంతలపొందూరక లభించునని తలంచితివా ? చాలు చాలు నీమోమ నీతిపరుడవంచు నమ్మినందులకు దూషించుట ప్రతిఫలమా?

దా :—దుర్మతీ ! దూరమున బొమ్ము. (కాలితో తన్నును.)

రాజ :—ఛీ మూర్ఖుడా! అబలను తన్నుట ఒక ఘనమగు కార్యమేనా! చూడు ఇప్పుడు నిన్నేమి జేయించెదనో మా వారితో జెప్పి.

దా :—ఆఁ! మీ వాళ్ళతో నేకాదు, బ్రహ్మతో కూడా చెప్పు కొనుము పాపీ! (అని మరల తన్నును.)

రాజ :—బాబోయ్! నన్ను కొట్టి చంపుతున్నాడర్రో రండి, రక్షింపుడు! రక్షింపుడు! (అని కేక లేయును)

దా :—యింకను నీయింటియందు కాలెడుదుననే ఛీ. ఛీ.

(అని బైటికివచ్చును.)

ఔరా! ఏమి ఈ కామాంధకారము! ఎట్టి వీరాగ్రేసరునైన బంధింపగలదు సంహరింపగలదు. ఏదియో నాకు కాలమాసన్నమగుటచే ఈ వేశ్యమందిరమున బ్రవేశించితిని. బాగిందిమత్తు వే మహా తెలియక చేతనున్న ద్రవ్యమంతయు రాజలక్ష్మి కిచ్చివేసితిని. ఇంతకు కారణము నా పూర్వజన్మసుకృత ఫలమేకదా! నమ్మినట్టి స్త్రీలను వంచించి నట్టేటబ్రోచినట్టి ఈ కలుషహృదయులకు మోక్షము కదా? ఇదంతయు నే ననుభవింపవలసిన కర్మ ఎట్టి తపోనిష్టాగరిష్ఠులైనను కాలకృత్య మెరుంగురా? తారలునైన మిట్టి కష్టము లనుభవింపవలసిన దేకదా! కానిమ్ము. చేతమాత్రమొక చిల్లిగవ్వయైన లేదు. ఇక నే నిచ్చటనుండి నుద్యోగమును సంపాదించి జీవనోపాయము చేయవలెను. ఉద్యోగం పురుషలక్షణమనిగాదా! పెద్దలు చెప్పుట. ఔరా! ఏమి ఈ ధనమహాత్మ్యము.

గీ. హారుల గపించ ముంజేతియాయుధంబు
కూటసాక్ష్యంబు బొంకించు కూర్మి నిజము

ఏమి గావలెనన్న గూర్చి మంచునోర
ధనము లేనట్టి బ్రతుకు వ్యర్థంబు నిజము.

నే నీ కార్యమును ప్రయత్నించితమన్నను డబ్బు ప్రధానమై యున్నది ఏ ప్రదేశమును గాంచినను 'నో లక్కు' అను సద్వాక్యమే కాని నాకు సదుపాయము లభింపకున్నది. రామా! గుణస్తోమా యీ దుర్మార్గుని దామోదరుని గాపాడవా?

గీ. ఆర్తజనపోష నన్నేల నార్తిమంచి
ఒరుల కైవడి జూతువో పరమపురుష
తినగ తిండియు లేక నీ దినమదెల్ల
నార్తినొందితే నేభుక్తి యబ్బదాయె.

నా యీ క్షుద్బాధను సహింపలేకున్నాను. వలయు సదుపాయమునో చింతమన్న నా కేమియు స్ఫురింపకున్నది (అని జేబును చూచి) ఇది యేమియో నా చెంత ఫౌన్ టెన్ పెన్ యున్నది. దీని నెందైన విక్రయించియో, లేక తాకట్టు బెట్టియో వచ్చుపయికముచే క్షుద్బాధను మాన్పుకొనియెదను తుదకు సర్వేశ్వరుడు నన్నిట్టి అధమగతికి పాల్జేసెనా! కాసిమ్మా (పోవును)

(తెర పడును.)

తృతీయ రంగము.

(వర్తక గృహము—పేరిశెట్టి కూర్చొనియుండును.)

దా:—(ప్రవేశించును) అయ్యా! నమస్కారము.

పేరి:—బాబూ! నమస్కారాలొద్దు ఎవరొచ్చినా యీలాగే డబ్బులాగుతారు ఎందరికిని సమాధానం చెప్పాలి?

దా:—అయ్యా! నేను భిక్షకుడనుగాను నీతో పనిబడి వచ్చితిని

పేరి :—ఏమి పః ? మీదేయూరు ?

దా :—నా స్థలము నెల్లూరు బిద్యే చదివి ఉద్యోగము లేక కష్టపడుచున్నాను. మూడుదినములనుండి అన్న మే లేదు.

పేరి :—బిద్యే చదవటం అన్నం లేక పోవటం చాలేనయ్యా యీలాంటివారు చాలా మూచాము. ఏదైనా కనికరంపుట్టి సహాయం చేస్తాడని సి అభిప్రాయం.

అయ్యా ! అట్లుకాదు. మీరేమీ నా కొసంగవలదు. ఇదిగో ! నా చెంత యీ వస్తువున్నది. దీనిని కుదువయుంచుకొని మూడురూప్యములిమ్ము.

పేరి :—డంబాలేమో చాలా చెప్తారు. ఫౌన్ టెన్ పెన్ కుదువ బెట్టుతానంటావు నీవేమో చాలా మోసగాడివిలాగున్నావు. దాని నెచ్చటనైన దొంగిలించితివేమో ?

దా :—అయ్యా ! నా మాట నమ్ముడు యిది నాది, నే నెవ్వరిది దొంగిలించలేదు. నేను దొంగనుకాదు,

పేరి :—దొంగ దొంగయని చెప్పుకొనునా ? చాలు చాలు పోవయ్యా ! నాకూ నీకు పోలీసుతంటావద్దు.

దా :—అయ్యా ! నీ కాళ్ళంటి మ్రొక్కెద నన్ను కనికరింపుము.

పేరి :—అ యధిక ప్రసంగాలమాని యావలబొమ్ము. లే దేని నినిచ్చటనుండి గెంటించెదను. సేవకా ! వీనిమెడబట్టి బైటద్రోయుము ఈలాటి సన్యాసులెవరొచ్చినా సంసారములు పాడు చేస్తారు. (సేవకుడు దామోదరుని మెడబట్టి బైటకుద్రోయును).

దా :—ఆహా ! ఇక నా యీ జన్మమెందులకు ? (పెన్నును నేలకొట్టి) ఎట్టి నీచవాక్యము లాలింపవచ్చె ? ఈ జన్మమున్న నేమీ ? అంతరించిన నేమి ?

గీ. ప్రాణతుల్యంబులనుగాంచి భ్రాంతిగొంచు
జీవనోపాయధారణఁ జెందదలచి
యన్యసుఖముల బోఁద్రోచి హానిగూర్చి
ప్రబలనేటికి యదియొక్క ప్రాణమగు కే.

సకలనీతిశాస్త్రమును అభ్యసించియు నిట్టి నీచపుపనిలో ప్రవేశింపవలసివచ్చె. క్రూరుఁడు వైశ్యుఁడెట్టి కలుషవాక్యములచే నిందించెను? ఎంత మరతుమన్నను ఇవి సూదిములుకులట్లు నా హృదయమున గ్రుచ్చుకొనుచున్నవి కానిమ్ము ఇప్పుడు నే ప్రయత్నించినది ధనమునకేకదా! అట్టి ధనము నే నెట్టిగుడుమల బెట్టబడినను నా చెంతజేర భయమొందుచున్నది ఇప్పుడు నాకొక సదుపాయము లభించినది అందు లభించుధనము నత్యంతసుఖానందరాశినై నా తేజాభివృద్ధి వృద్ధిజెందునని తెలుపుచున్నది. ఏది ఎటులైనను ఈ రాత్రి వైశ్యునింట దొంగతనమున ప్రవేశించి సాధ్యమైనంత ధనము గ్రహించెదను.

(తెర పడును.)

చతుర్థరంగము.

(కోమటి గృహము. అందరు పరుండియుందురు.)

దా:—(మెల్లగ ప్రవేశించును) హా దామోదరా! ఎట్టిసద్వంశమునజన్మించి యిట్టి నీచకార్యమైన దొంగతనమున కంగీకరించితివి? అయినను కానిమ్ము. సుమారిప్పుడు రాత్రి పండెండుగంటలయ్యెను. వీరినిజూడ గాఢనిద్రయందున్నట్లున్నది. ఈ గృహము కనకధనాభరణములచే నలంకరింపబడియున్నది. నలువైపులు నా హృదయం నాకర్షించిన ఎట్టిప్రయత్నమును చేయనీయకున్నది. ఇప్పుడు నే నతిజాగరూకుడనై యిప్పుడు ప్రవర్తింపవలెను. లేకున్న నా ప్రాణములింక దక్కవు.

అదిగో! ఆవైపున నిముపపెట్టెయున్నది. అందుకల ధనమును హరిం తునేని కడుధన్యుడనగుదును. (అని మెల్లగా పెట్టెచెంతకరిగి) ఇయ్యది భద్రముగా తాళమువైచియున్నది. నా చెంతకల పరికరములచే దీనిని చప్పుడులేకుండ తీయుదు (అని తాళముతీసి పెట్టెను తెరచి నలుదిక్కుల జూచి) ధన్యుడను. (అని వస్తువులను ధనము తీసుకొని) ఇంక నేవచ్చిన దారిబోయెదను. సర్వేశ్వరుని కరుణాకటాక్షవీక్షణముచే నా మనో వాంఛ పరిపక్వమొందెను. (అని ముందునకు నడచును)

సేవ:—(కండ్లు నులుముకొనుచు లేచి) ఎవడో దొంగప్రవే శించి ఇంట వస్తువులనెల్లను దోచుకొని పోవుచున్నాడు అతని ముఖ మునుగాంచ సాయంసమయమున మావర్తకగృహమున కరుదెంచి అవమానింపబడిన యువకుడట్లున్నది. ఇక నేనాలసింతునేని ఈ దోపిడి నా కంఠమునకు తగుల్కొనుటతప్పదు; రాకమానదు. (అని ధనికుని లేపి) అయ్యా! మనయింట దోపిడి జరిగినది అదుగో దొంగ ప్రక్కన దాగుచున్నాడు

పేరి:—సేవకా! ధనము నష్టేటకలిసినదా? అదుగో ప్రక్కను కల గోడకు దొంగ కన్నము వేసినాడు. నీవందుకలచి భద్రముగా జూచుచుండుము.

సేవ:—మంచిది. (అని బిలమువద్దకు వెళ్ళును)

పేరి:—(భార్యను లేపి) నెమ్మదిగా లెగు. దొంగదోచుకున్నాడు

భార్య:—నాథా! ధనమంతయు పోయినట్లున్నదే రమ్ము దొంగను పట్టుకొందము. (అని పోయి దామోదరునిపట్టి) సేవకా! త్వరగారమ్ము వీనిని బంధింపుము.

దా:—ఔరా! తుచ్ఛులైన వీరిచే తుదకు ప్రాణముపోవలసి వచ్చెనే ఇంక నిరీక్షింపరాదు. ఇతడేగదా ధనికుడు నన్నవమానించిన తుచ్ఛుడు. (అని పిస్తోలుతో ధనకుని పేల్చగా గొప్పశబ్దమగును.)

పోలీ :—(ప్రవేశించి) ఎచ్చట ? పిస్తోలుశబ్దము ? అని (వారల జూచి) ఎవరు ? ధనికుని కాల్చినది ? ప్రాణములున్నవా ?

సేవ :—అయ్యా ! (దామోదరునివైపుజూపి) ఇతడే. పిస్తోలు తీసుకొని పేరిశెట్టిగారిని కాల్చినాడు.

దా :—అయ్యో ! కాల్చినది నేనుకాను సేవకుడే దానికి కారణము......

భార్య :—(ఆర్తస్వరముతో) హా నా ! దుర్మార్గా ! నా పెనిమిటి ప్రాణములుతీసి తుదకు ఇంటిసేవకునిపై హత్యమోపుచున్నావా ?

పోలీ :—అమ్మా ! రండి వీరిని తీసుకొని మనమందరము న్యాయస్థానమునకు వెళ్లుదము. అక్కడ వీరికితగినశిక్ష విధింపజేసెదను

(అందరు వెడలిపోవుదురు.)

(తెర వ్రాలును)

పంచమరంగము.

లలి :—(ప్రవేశించి) ధన్యురాలను నేను దామోదరుడు నా చేతి కీలుబొమ్మ చందమాయెను. అతని రహస్యములెల్లను, నాకు తెలిసినవే నిన్నరాత్రి పేరిశెట్టిగారి ఇంట దామోదరుడు దొంగతనమునకై ప్రవేశించి పో పీలుండక వారలు పట్టుకొనబోవుచుండ వారిని పిస్తోలుతో కాల్చినాడట. అందువేరిశెట్టి పాపము ! గతించినాడట. అంతట పోలీసులు పట్టుకొనగా హత్య పేరిశెట్టిగారి సేవకునిపై మోపినాడట నన్ను వివాహమండపమందుండి దొంగిలించి నాయాభరణములమ్ముకొని తుదకు నన్నుడబాసినట్టి తుచ్ఛుని దామోదరుని శిక్షింపక మానుదునా ? నేటికి నాకుగలశిక్ష ప్రశాంతమొందెను. ఇక నాలసింపక న్యాయస్థలమునకు వెళ్లి దామోదరుడే హత్యకు కారణమని సాక్ష్యమిత్తును. అప్పుడు లలితప్రభావముల దామోదరుడెరుంగకుండునా ? (అని నిష్క్రమించును.) (తెర పడును.)

రౌడి

షష్ఠమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(న్యాయస్థలము న్యాయాధిపతి, ప్లీడరు మున్నగువారు కూర్చొనియుందురు.)

న్యాయా :—ముద్దాయి దామోదరు డెచ్చట నున్నాడు. వానిని పిలువుడు.

సేవ :—(దామోదరుని మూడుసార్లు పిలచును.)

న్యాయా :—పోలీసులు కానిస్టేబులు నెం 304 ను పిలువుడు.

(సేవకుడు పోలీసును పిలచును. పోలీసు బోనులో ప్రవేశించును, దామోదరుడు, పేరిశెట్టిభార్య సేవకుడు బోనులో ప్రవేశింతురు)

సేవ :—(పోలీసుతో) దేవునియెదుట ప్రమాణముచేసి నిజము చెప్పుము.

పోలీ :—అయ్యా! మొదటిదినము రాత్రిపండెండుగంటలకు నేను మార్కెట్టు బజారున బీటుయందు నుంచుంటిని.

ప్లీడ :—పేరిశెట్టిగారి గృహము నీవెరుంగుదువా? అది ఎచ్చట నున్నది?

పోలీ :—వారి గృహము నేనెరుంగుదును. మార్కెట్టు బజారుననే కలదు

ప్లీడ:—ఆరాత్రి సుమారు పండ్రెండుగంటలకు పేరిశెట్టిగారిగృహమందు ఏమి జరిగినది?

పోలీ—బీటుయుండుండగా సుమారు ఒంటిగంటకు నేనొకశబ్దమును విని అదిపిస్తోలు దెబ్బగాభావించి శబ్దమునుపట్టి పేరిశెట్టిగారి ఇంటిత్రోవను పరుగెత్తితిని వారి ఇంటిలోగల భయంకరరోదావ్రతములైన పలుకలాలకించి వారి గృహముగ ప్రవేశించితిని.

ప్లీడరు—ఆవల మరేమి జరిగినది?

పోలీ—అందు పేరిశెట్టి భార్యఅతని సేవకుడు ఈ ముద్దాయిని పట్టుకొని యుండిరి. అక్కడనే పేరిశెట్టి రామ్మునాటి పిస్తోలు దెబ్బపడియుండెను

ప్లీడ—దేనికై వారు ముద్దాయిని పట్టుకొనియుండిరి? నీకేమైనా తెలియునా?

పోలీ—ఈ ముద్దాయి వారిఇంటిలోనికి దోపిడికైవచ్చినందున వారు పట్టుకొనియుండిరి. ప్రక్కను జూడ గోడకు కన్నము వేసియుండెను.

ప్లీడ—అప్పుడీ ముద్దాయిచెంత పిస్తలు, ఆభరణము లేమయినాయుండెనా?

పోలీ—(సీలుగల మూటవిప్పి) ఇదిగో! ఈ పిస్టలు, ఈ ఆభరణములు వారిమధ్యలో పడియుండెను ఎవరిచెంతను లేవు.

ప్లీడ—అప్పుడేమైనా దానివిషయమై విచారించితివా?

పోలీ—ఈ ముద్దాయిని విచారింపగా హత్యకు కారణము సేవకుడని చెప్పెను. అంతలో తమ సన్నిదానమునకు ఈముగ్వురిని కొని తెచ్చితిని.

న్యాయ—ఇకను ముద్దాయిని విచారింపుడు.

స్లీడ :—(ముద్దాయినిచూచి) పోలీసు 30౹ చెప్పిన సాక్ష్యము నకు ఒప్పుకొనలయేనా ?

ముద్దా :— నాకు ఒప్పుదలకాదు. హత్యకుకారణము సేవకుడే కాని నేను కాదు.

స్లీడ :—అయిన నీ వా ప్రదేశమునకు రాత్రివేళ పోవుటకు కారణమేమి ?

ముద్దా :—వారియింట భయంకరోత్పాతముల గల్గియుండు టచే చూడ ప్రవేశించితిని.

స్లీడ :—నీవాసనుయమున ఎచ్చటనుండి వచ్చుచుంటివి ?

ముద్దా :—రామమోహన సినీమా ఫస్టుషో అయిన పిమ్మట అదేదారిని వచ్చుచుంటిని. నిష్కారణముగా నాపైనింద మోపినారు.

సేవ :—అయ్యా ! ఇతడు మాశెట్టిగారింట దొంగతనమునకు ప్రవేశించి యాభరణముల దొంగిలించి పోవుచుండగా పేరిశెట్టి యూతని భార్యా, నేనూ కలసి ముద్దాయిని పట్టుకొంటిమి. బలాత్కార మున నొకహస్తము విడపించుకొని పిస్తోలుతో పేరిశెట్టిగార్ని కాల్చి నాడు. అంతలో పోలీసు ప్రవేశించి న్యాయస్థలమునకు గొనివచ్చెను.

పేరిశెట్టిభార్య :—మాసేవకుడు చెప్పినదంతయు సత్యమే దానికి నే నంగీకరించితిని.

న్యాయ :—పోలీసు స్టేటుమెంటును జూడ అతనుస్వయముగా చూడనట్లున్నది. ముద్దాయినైపుగాని పేరిశెట్టినైపుగాని బలమైన సాక్ష్యము లేకున్నది.

స్లీడ :—ఈసాక్షి పేరిశెట్టిగారి సేవకుడైనందునను ఈమె భార్యయైనందునను సాక్ష్యము నమ్మతగినదికాదు.

లలి :—(ప్రవేశించి) అయ్యలారా! నా త్యాము నమ్మదగినది కాదా? దామోదరుడు సత్పురుషుడని తలంచితిరా?

స్లీడ :—అమ్మా! నీ వెవరు? నీ యూరేది?

లలి :—అయ్యా! నేను లలితయనుదానను నా స్థలము బళ్లారి.

స్లీడ :—అయిన నీ ప్రదేశమున కేలవచ్చితివి?

లలి :— నా వివాహసమయమున ఈ దామోదరు డచ్చట ప్రవేశించి పిస్తోలు తీసుకొని నా జననీజనకుల బెదరించి నన్ను నిర్బంధించి మోటారుకారునం దీప్రదేశమునకు గొనితెచ్చెను. అవల నా చెంతనున్న బంగారునగలెల్ల తీసుకొని విక్రయించుకొని ద్రవ్యమెచ్చటనో పోయినదని చెప్పెను. అంతట నేను పలువిధముల ప్రశ్నింపగా నన్ను కాలితోతన్ని సంబంధ మేమియు లేదని వెడలిపోయెను.

స్లీడ :—ఇతని పూర్వవృత్తాంత మేమైన తెలియునా?

లలి :— ఇతడు బొంబాయి కాలేజీ విద్యార్థియట. ఇతడు కడు మొండిగా తిరుగుచు మోహనసింగు భార్యను ప్రేమించి ఆమెను వశపరుచుకొని మోహనసింగును జంపినాడట. ఇతని చారిత్రమెల్ల కడు చిత్రమై యున్నది

న్యాయ :—ఇప్పుడు సాక్ష్యమునుబట్టి ముద్దాయికి శిక్ష విధింపవలసియున్నది. తదితర మూడుసాక్ష్యములుకూడ నిజమైయుండును.

స్లీడ :—శిక్ష విధించుటయందు సందియము లేదు. కడుకఠినముగానే విధింపవలెను. దామోదరా! లలితసాక్ష్యము నీకు సమ్మతమేనా?

దా :—(పలుకక నిలిచియుండును.)

న్యాయ :— ముద్దాయికి మరణశిక్ష విధించినాడను. రెండు ప్రాణములు హరించెనుగాన సందియము లేదు.

స్లీడ :—విధింపవలసిన దే.

న్యాయ :—(పేరిశెట్టి భార్యతో) అమ్మా! నీ యాభరణముల గొనిపొమ్ము. గతించిన పనిమిట్టికై చింతింపవలదు. లలితా! నీ సాక్ష్యమునుబట్టి దామోదరునికి మరణశిక్ష విధించినాడను. పాపమం తయు దైవము నిరీక్షింపవలసినదే.

లలి :—అయ్యా! నా సాక్ష్యమునందేమి కాసంతైనా అస త్యము లేదు. ఇక సెలవు తీసుకొనెదను.

స్లీడ :—న్యాయాధిపతిగారూ! ఇక పోవుదమురండి.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

రెండవ రంగము.

(రాజభటులు దామోదరుడు ప్రవేశింతురు)

దా :—అయ్యలారా! దైవప్రార్థనకై కొంచెము సెలవొసగుడు.

రాజభటులు :—మంచిది.

దా :—భారతదేశీయ సోదరులారా! నా యీ కలుష చేష్టలకై నన్ను దూషింపకుడు.

సీ. కడుపున నవమాసకాలంబుమోసిన
ప్రేమ తల్లి దుఃఖపెట్టినాను
కోటానకోటులు గూడియుండిన నాడు
విత్తంబు బవలు ఖర్చుబెట్టినాను
స్నేహింతబన్న యీ చెనటుల శిక్షించి
ద్రవ్యంబు చేకొంచు దనరినాను
ప్రేమతో నమ్మిన విమలాక్షులనుబట్టి
తొలుత నే నగలెల్ల దోచినాను

గీ. ఎందరో దయాపరులు నా హీనమైన
కలుషహస్తమునఁ జేమృతి గాంచినారు
బ్రతుకుపై భ్రాంతి లేదు నా ప్రాణశిక్ష
తప్పఁగలదొకొ్క వేయేండ్లు తపముసల్ప.

ఇందుల నాకు సహాయము నొసఁగువారొక్కరైన లేరు. ముందు నా వినాశకాలమున పరివర్తించిన పరివర్తనలెల్ల కలుషమునకు ప్రధానమై యుండును. అవియే ప్రాణికి మృత్యువులై యున్నవి. సజ్జనస్వభావులారా!

సీ. ఆంగ్లకంబునఁగల హాస్యంబు గౌరవ
మే విద్యయందలి నొసఁగఁబోదు
మాతాపితృలసేవ మది స్మరించెడువారి
కలుషము మోక్షంబు గాంచఁగలరు
త్రాగుడు మితిమీరి ప్రబలుచుండుట యెల్ల
నార్యోత్తములకవి యార్తినిజము
వేశ్య సాంగత్యంబు విత్తంబు హారణంబు
దోఁపుడులెల్లను దొడ్డగావు
గీ. చేసినాఁడను పెక్కుగు చెనటిక్రియల
పోవుచున్నాఁడ నా జీవములను బాసి
ఆర్య సద్వంశవేత్త దయాపరులార
వందనం బిదిమీకు నే నందజేతు.

(అని నిర్యాణమింతురు.)

[తెర వ్రాలును.]

సంపూర్ణము.

అనుబంధములు

1 అనుబంధము—దామోదరుడు.

ఆటలన్నిటికి మించిచెలంగిన అందమైన బంతాటా
త్వరగాను నే బోవకపోతే పందెముచెడు నిపూట
బ్యాటుహ్యాటు బూటువేసుకొని త్వరగా నేబోము
యెట్లైనా నాప్రజ్ఞజూపి పందెమునే గెలువవలెన్
యేమిచేయుటకు తోచకున్నది యేమగునో యీవేళా.

2 అనుబంధము—దామోదరుడు.

దయరాదా జనకా నీకు నాపయి
నిను యెంతేని వేడుదు కరుణయురాదు
కృపతో బ్రోతువని నమ్మివచ్చితిని
యింతకష్టపెట్టుట నీకు న్యాయమా
జనకా నాయందు దయవుంచి నన్ను రక్షింపుము.

3 అనుబంధము—మూర్తిసింగు.

ప్రియసఖి పుష్పవనమిదె గనుమా
నానావిధముల పుష్పజాతులతో
నలరారెడు యీవనమును గాంచుమా
జాగరూకతతో నడువుము యబలా
పొదలుముండ్లు గలవు యిచట
కనునెమ్మదిగా నడువుము బాలా

4 అనుబంధము—యోగి.

నీ మహిమలు నూహింపగ తరమా
నిఖిలేశా యీనరులకు ప్రవిమలా
సకలాశ్రితరక్షా ప్రకటిత మహితా
సుకకరగుణా జయతు జయతు కృష్ణా॥

5. అనుబంధము—రాజలక్ష్మి-త్రితాల్.

ఓహో ఈవన కుసుమము కేలా
మదితాగర్వము చూడగజాలా
అందగత్తెనని మురిసెదవా
యెల్లపుడు నను కృపతో జూడుము
విడువక నాతో వుండుమునాథా!

6. అనుబంధము—దీనానాథ్-మాండు.

ఆశయెగా యీమాయా ప్రపంచము
స్వాగతంబునన్ మమతల వీడుమా
దేహము గేహము జూచి భ్రమసినా
మాయలలో బడిబోవకుమా
సహాయకెవరూ రాకునీతో
వుపాయమేమో గనుమా మనసా॥

7. అనుబంధము—దామోదరుడు—కాఫీ

మానుకోగదవే మనసా
మద్యపానపు మహాత్మ్యమును యిక
సతీపతులా సంపద లెడబాసీ
సర్వనాశమును దొలదగ జేయును
అఖిలవ్యాధులు అధికముకాగా
ఆ దినోంతగ జేయును మనసా
జ్ఞానులయినా అజ్ఞానులయినా
నీచప్రవర్తనకు లోనై తుదకిటు
పానాసక్తిని పాపహారితులయి
దుర్గతులను పాలగుదురు మనసా॥

సంపూర్ణము.

రాజమహేంద్రవరమున కాళహస్తి తమ్మారావు అండ్ సన్సు వారి స్వకీయ
శ్రీ రాజేశ్వరీ ప్రెస్‌నందు, ముద్రించబడియె — 1945.